

Julijska Krajina zemlja rođstva i
krvi ima novog mučenika-heroga:
Valentina Eržena!

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

NAŠ NOVI MUČENIK
VALENTIN ERŽEN

Dom našega novega mučenika Valentina Eržena leži v globoki grapi med vasjo Police in Bukovo, pod vznosjem bukovskega vrha ter Porezna. Pokojni Eržen je imel bavlo v kraju »Puško«, v samotnih rebrih, daleč proč od ceste in od sosedov. Hribovski grun je le s težavo preživljal kopico njegovih otrok. Kljub zapuščenosti kraja so pa semkaj našli pot pozivi in opomini fašističnih davkov. Strme njivice dajejo v tem kotu življenje samo za par mesecev, za ostalo je treba loviti šihte na cesti, na delu v dolini.

Fašistični režim je presekal našim ljudem vsako možnost zasluga, jih potisnil na stran ter vrgel po grapalu množice furlanskih oglarjev ter skvadre italijanskih delavcev za izgradnjo in vzdrževanje cest. Davki so začeli izpodjeti živilske korenine zdaj eni, zdaj drugi hribovski kmetiji. Fašistično nasilje, ki je divjalo spodetka le v dolinah v bližnjem Cerknem in v dolini preko hriba, na Grahovem, je začelo lešti tudi v hribi. Patrulje karabinjerjev so začele loviti radi petja in slovenskih društven fantov na Bukovem, na Sentiški gori, iskatki kontrabandarje po samotnih grunih pod Poreznom.

Posebno hud val nasilja je planil v te kraje v poletju 1931. Veliki torpedoni goriske kveture so vrgli na šentviško gorsko planoto mase goriških tajnih agentov, milicijonov, da, celo policijske pse. V Sv. Luciji so odčrklili na postaji neke pošiljavke eksploziva za antifašistično borbo v Italiji. Vsaj tako so trdili fašisti in agentje. Iskali so sledovne na vse strani in tudi gori v te grape. Zapri so celo vrsto mož in fantov, jih preteplili, mučili ter izpustili še le po dolgih mesecih ječe.

Komaj so se preganjanim ljudem nekako zacetile rane in udarci po pretepanju po ječah, je padlo po njih novo gorje. Redno, precej pogosto je prišel valpetovat na gorsko planoto davčni izterjevalec. Ni poznal nobenega odloga, ne uslišal nobene prošnje. Ako mu hrivovec ni mogel plačati zaostalih davkov, mu je neusmiljeno dražil za malenkostno sveto, poslednjo kravo iz hleva. V edini vaški gostilni je držal svoj kvarter, pobral davke, se smejal ljudem. Sami njegovi italijanski tovariši so ga svarili naj ne izrabili potrebitnosti ljudstva do konca, ter naj se pazi. Smejal se je tem svarilom pa ne dolgo. Ob belem dnevu so ga selekli tik pod vasio. Postal je oprezenji, toda v postopanju z ljudstvom je bil še sirovejši. Točno leto dni kasneje so ga nali že čisto mrzlega in trtega v cestnem jarku. Tedne in tedne je nato besnel policijski teror po teh krajinah.

Redno vsako poletje so pokrile zeleno planoto in vse grape vojaške čete. Kot povod ob meji so se tudi tu zagrevale v zemljivojarskih čete ter masa civilnih delavcev iz notranosti Italije kopajoč kasematne, katerne, presekajoč reberi gora s širokimi testami. Strah pred vojaško špijonazo, pred nepoklicno radovednostjo je objel vse oblasti. Sunčičenja in preganja so zopet navelila na nedolžno prebivalstvo.

Radi teh pogostih valov nasilja, ki so pljuskali prav do najvišjih bajt v hribu je moral bežati preko meje že pred dvemi leti tudi Valentín Eržen. Že cela leta poprej so ga imeli v seznamu sumljivih fašističnih oblasti, ker so ga ovajali, da je proti njihovemu gospodstvu, da skrivajo vzhodnati kako slovensko knjigo med ljudi. Sumili so pri vsaki stvari tudi na njega, ter se je zato rešil z begom preko meje.

Ni mogel pa daleč bežati, ker je pustil doma ženo in celo gnezdo malih, nedoraslih otrok. Umaknil se je le preko gorskega hriba, najprvo v sorško dolino, potem pa gori v visoke Davče pod Poreznom na jugoslovenski strani. Hotel si je kupiti v svobodni domovini posestvo ter se zato že pogajal. Dve leti pa je trpel gremko življenje emigranta, več brezposeln kot zaposlen, ločen zasluzek po bližnjih kmetijah. Dve leti se ni mogel makniti nikamor izpred praga svojega doma. Preveč ga je držala družina, so ga klicale vezi številnih otrok.

Vsak teden enkrat se je dvignil v večernjem maku na samotni kmetiji v Davčah, tiko prisluškuječ je v suknjeh copatah prekoracil gozdno preseko, ki je zaznamovala državno mejo, se izgubil v neprehodni gošči, ter izbil kot tih senca na stazi proti svojemu domu. Tako teden za teden, skozi dolgi dve leti. Skozi dve leti je nosil kram zasluzek tedna domov, pogledal že napol izpraznjeni hlev, prekrizal otroke v spanju ter se vše temnem futranjem maku zgubil s težkim vzdihom proti meji. Sled v snegu, zakasneli vasovalci, slučajna patrulja finančarjev, vse je pologama od meseca do meseca prinašalo več svellosti v ta nočna romanja Eržena. Po noči se ni samo njegova senca približevala njegovu samotni bajti, ampak tudi številne druge sence, zdaj pri vodi pod hišo, potem v mlaadem ječmenu nad potjo, stalno, vedno po-

ISTRÀ

KAKO SU MILICIONERI UBILI ERŽENA

Nekoji detalji o njegovo tragičnoj smrti

Trst, juna 1933. — U poslednjem broju »Istra« je javila tragičan dogodaj, koji se zbio na granici kod Cerkna, gdje su milicioneri ubili Valentina Eržena, navodno zato, jer je htio da bježi preko granice. U tršćanskem »Piccolo« izšao je tim povodom članak, u kojem se opisuje taj dogodaj, a pisale su o tome i ostale talijanske novine. Sve novine donose tu vijest pod naslovima u kojima se kaže, da je na granici od milicionera ubijen »opasan terorista«. »Piccolo« kaže za Eržena, da je bio »pericoloso pregiudicato« i »terrorista«. Milicija je doznala, da se on vraća često iz Jugoslavije, gdje je živio, svojoj kući, da posjeti familiju, pa mu je zato bila postavljena stupica. Njegova žena stajne u planinskem kraju, dosta daleko od ostalih naselja. I za nju »Piccolo« kaže, da je u planinskom kraju stanova, da ne bi bila kontrolirana od ljudi, jer je imala neke »mračne misije« — »oscure missioni«. »Piccolo« kaže, da su postojale »ravne ternalice« protiv Eržena, a jedna i od Specijalnog Tribunala, dok »Popolo di Trieste« spominje dvije ternalice Specijalnog Tribunala. »Piccolo« kaže, da su ljudi u onom kraju znali, da se Eržen vraća iz Jugoslavije često, ali su se bojali da to javi vlastima, da im se ne bi Eržen osvetio, jer je navodno bio nasilan... Njego-

va zadača u poslednje vrijeme, kaže »Piccolo« bila je u tome, da čini vezu između terorista u Jugoslaviji, gdje je imao više drugova, s Julijskom Krajinom. Milicija je odlučila da ga ulhvati, da tobože ne bi ugrozavao »mirno pogranično pučanstvo, koje nema nikave druge želje, nego da živi u miru i ljubavi prama svojoj novoj domovini, koju neizmerno cijeni i ljubi...« Dalje »Piccolo« opisuje, kako je došlo do tragičnog dogodaja. Opisuje to onako po prilici kako je »Istra« već javila. Interesantan je detalj, koji nije Istra prošli put spomenula, da je naime Eržen pokušao da sjekirom navali na milicionere, koji su ga čekali u zasjedi. A zatim je htio da bježi. »Popolo di Trieste« kaže, da je Eržen bio ubijen iz revolvara, hitcem, koji mu je probušio glavu i to onda, kad je htio da preskoči zid svog dvorišta. Još nije bio preko zida, jer »Popolo« to opisuje ovako: »Stava già per scavalcare il muro, quando uno dei militi lo freddo con un colpo di rivoltella, che gli attraverso il cranio.« — »Piccolo« medjutim piše: »Quando già era risucito a scavalcare il muricciolo del cortile, fu raggiunto da un colpo di moschetto che lo colpì in pieno.« Nezna se dakle, da li je ubijen onako kako piše ili »Popolo« ili onako kako piše »Piccolo«.

UBIJENI MILICIONER KUHAR UČESTVOVAO JE U STRELJANJU GORTANA

Pula, juna 1933. — U jednom od prošlih brojeva »Istra« je javila, da je u Puli u jednom sukobu, koji je sam izazvao u gostionici na dan proslave talijanskog ustava, poginuo milicioner Karlo Kuhar. Kao

počinitelji tega ubojstva bila su uapšena dvojica, Karlo Mirković postolar i Narcis Candotti stolar. Saznajemo, da je Kuhar bio medju onim milicionerima, koji su streli Vladimira Gortana...

OSEM MESECEV ZAPORA ZARADI STARÉ AVSTRIJSKE PUŠKE

Trst, juna 1933. V Šempasu so karabineri pred meseci artilirali 21-letnega Bogoliuba Vouka in Stanislava Badaliča, ki sta baje skrivala neko starovrsni avstrijsko puško in z njim celo treljala na Malem Venciju nad oseško cesto. Iz-

ročili so ju sodišču. V Gorici se je v sredo vrsilj proces. Vouk je bil zaradi pomanjkanja dokazov oproščen. Badalič pa so obsovali na 8 mesecev in 15 dni strogega zapora ter na 2300 lir denarne kazni.

ARETACIJE V TRSTU

Trst, junija. (Agis). Koncem aprila so bili aretrirani v Trstu in okolici: Stopar Miroslav, akademik, star približno 29 let, Rebec N., bivši nastavljenc pri »Edinstvu«, gdje Goljevičkova, bivši konfiniranec Milič iz Gabrovice (Prosek). Vsi so še sedaj v zaporih in svojci

o vzrokih aretacije ničesar ne vedo. Za časa amnestije, je sicer zgledalo, da se bo položaj malo zboljšal in politični pritisk malo ublažil. Kot se pa vidi, niso odnehalni in kjer se morejo pritiskajo na naše ljudi.

SLOVENSKA ZASTAVA V KLANCU

Kdor se dotakne, umrje . . .

V Klancu v Istri so 1. maja zjutraj našli na drogu blizu železniške proge slovensko zastavo. Zraven je bila slika, kako Mussolini je masleni kruh, a kmeti si grize prste. Bili sta tudi dve bombe, poleg pa listek z napisom »Chi tocca muore« (kdo se dotakne, umrje). Priti je moralno iz Trsta artillerijsko moštvo, ki je z veliko previdnostjo bezalo okoli bomb, slednji pa dognalo, da sta bili prazni. Aretiranih je bilo kakih 40 mož in fantov, ki so jih odpeljali v Koper.

Čez par dni so jih izpustili. Na predvečer državnega praznika 24. maja so skrbno stražili vse naokrog, vendar je bila zjutraj zopet izvešena slovenska zastava in napis »Abbaso Mussolini, viva Bidovec«. Tudi dve navidezni bombe sta se našli, napolnjeni z neko jedko snovjo. Oblastva to pot niso nasedla praznemu alarmu, čeprav je prišel poseben komisar iz Trsta preiskovat. Sodi se, da so celo reč uprizorili izvica.

(Slovenec.)

OSUDA NA RIJECI ZBOG SUKOBA S FINANCIMA

Rijeka, juna 1933. — Na Rijeci je osudjen na 3 godine zatvora Franjo Bošec, star 27 godina, koji je bio optužen,

da je lanjske godine u februaru došao na granici u sukob s financima, pa je revolverom htio da na njih puca.

Dva tedna pred njegovo smrtno so streli na njega karabineri. Planil je v bližnjo hodošč ter so krogle zadele le mlada bukova stebla. Vztrajno romanje Eržena je prestrashilo italijanske oblasti. Vsak izbruh prebivalstva v teh grahpah so metale na rov način romanji Eržena. Sumili so bogavko kakeve zvezne in organizacije. Eržen je postal strah in tretpet karabinerjev, finančarjev in milicijonov. On pa je golorok, brez orložja, se brez palice romal vsak teden na svoj dom. Ako je dobil kje slovenskih knjig, jih je natovoril na izdelani hrbot ter jih je nesel svojim ter sosedom. To je bila vsa ta neverna krošnja, katere so se fašisti tako bali.

Prijatelji, ljudje pri katerih je našel v emigraciji zatočišča, razkropljeni emigranti cerkljanskega, bukovskega hribov in šentviškogorskog planote so ga svarili:

»Vse karabinerske postaje so alarmirane radi tvojih prihodov domov, na Sentiški

Gori so nalašč zate ustanovili novo karabinersko postajo! Patrulje križarijo cele noči okoli tvoje bajte in te čakajo! Tine pazi se ker čakajo na tebe.

Samo posmejal se je in je zopet šel. Ni ga bilo več nazaj...

Sedaj se hvalijo po svojem časopisu in povzdrigujejo svojo »guardia di confine«, češ kako požrtvovano vrši svojo službo, ter s kakim junaštvom in požrtvovanjem ščiti obmejne kraje. Res lepo vrši to službo ta obmejna straža, ko je po dveh letih iz zasede vendarle vrgla na tla Eržena, ki je z matematično točnostjo, neoborožen, skozi dve leti vsak teden prihajal na dom.

Ze vsak šmrkavec po teh bajtih je vedel za Tinetova romanja, vse ga je čakalo, da prinese novic in razumljivih, slovenskih časopisov zapisčenim ljudem. Globoko so odmevali v nočni tišini streli iz zasede ki so vrnili hribovski zemlji njenega najzvestega sina.

Emigranti, ne zaboravite, da je 20. juna 1933 pao od fašističkog olova Valentín Eržen!

ZADNJI JE MOMENAT

da svi oni, koji su to do sada odlagali, učine svoju dužnost prama svom jedinom listu. I organizacije i pojedincu upozoravamo, da je krajnje vrijeme, da se odazovu bezbrojnim našim molbama i opomenama. Listu treba priskočiti u pomoć, a najprije moraju dužnici, da se sjeti svojih obaveza, koje su, iz nemara ili iz bilo koljeg drugog razloga, zaboravili.

ONE, KOJI SU POKAZALI APSOLUTNO NEINTERESOVANJE

za sudbinu ovog našeg lista, a dužni su upravi preplatiti za dulje vremena, a da se nisu odazvali na narednu našu opomenu, morali smo predati advokatu. Učinili smo teška srca, ali potakla nas je na to misao o opstanku lista. Za sada je predana advokatu prva partija tih starih dužnika, a one, koji ne žele, da i protiv njih poduzmemosu takorak, pozivamo, da što prije pošalju bar jedan dio dužne svote.

UPRAVA »ISTRE«.

Vrnitev iz konfinacije

Bača, 20. junija 1933. (Agis). Dne 18. t. m. se je vrnil iz konfinacije 55 letnji Franc Rejc iz Bača nad Podbrdom. Konfiniran je bil pred približno enim letom vsled denuncije g. Candonija, assistenta pri tvrdki, ki je zaposlena z raznimi (čitaj: vojaškimi) deli na meji.

Ko je prišla tedaj vojaška komisija pregledovat utrdbe in ko je šla mimo Rejca, je ta ni pozdravil. Candoni se je tedaj zadrl nad Rejcem, zakaj ne pozdravlja. Rejc mu je nato odgovoril, da bi jih pozdravil, da pa jih ne pozna in ne ve kdo so. Sledila je čudna ovadba od strani Candonija. Rejc je preselil par mesecev v preiskovalnem zaporu in bil obsojen na eno leto konfinacije. Končno so mu na prošnje otrok, ker mu je med tem časom umrla žena, oprostili par mesecev konfinacije. Slučaj Rejca dovolj jasno priča o samopasnosti priseljencev, ki zahtevajo od naših ljudi suženjsko vdanost!

Karabinerji klofutajo radi

slovenske pesmi

Korte pri Izoli, juna 1933. 17. januarja smo obhajali cerkvni praznik sv. Antona in kakov vedno tako tudi letos so nas obiskali naši sorodniki iz sosednih vasi. Po cerkevih obredih smo kakor po navadu se podali v gostilno, da tam v družbi zapojemo par naših narodnih napevov. Ker pa to ni bilo po volji našim tlačiteljem, povabilo so karabinerje iz Izole, ki smo se zbrali, da zapojemo se se oni pomešali med nas ter nas začeli klofutati in zahtevali od nas, da jim pojemo italijanske pesmi. Ker pa smo že dovolj siti nihovega že večletnega vgnjusnega postopanja smo že razili ter vrnili domov z mislijo, da vse njihovo nasilno postopanje nas ne bo nikoli napravilo ono kar oni misle, temveč bomo ostali enaki kakor smo bili, t. j. sinovi slovanske mater.

»Sono severamente proibiti canti sloveni«

Dekani, juna 1933. Dekanska županija je vdobilna pred letom novega župana. Misliš se je da bude boljš od prejšnjega pa je veliko slabš. Pravi izvržek cloveški. Nima druge skrbi, kot na kak način bi operabil lahko naše vbogo dekle.

VENECIJA POKLANJA MLEAČKOG LAVA MUMLJANU

»Lav, koji bi mogao da rikne«

Trst, juna 1933. — U Mumljanu postojao je u stariji vremena mletački lav, koji je bila ostavila Venecija kao znak svog gospodstva u Istri kao i trag svoje našinje vlasti. Taj je lav bio nekim slučajem uništen za vrijeme Austrije. Sad međutim dobiva Mumljan novoga lava, i to iz Venecije. Župnik don Giovanni Sfecci molio je Veneciju, da bi se smisljala istarskom selu i poklonila mu jednog kamenog lava... I, eto, sad već javlja fašistički sekretar iz Venecije »rodoljubnog župnika«, da će njegova vruća željica biti uvažena i da će Mumljan dobiti doskora lava. U pismu, kojim to javlja, fašistički

sekretar venecijanske federacije kaže, da se mletački lav već sprema da poleti u Mumljan u Istru, gde živu trgovci Venecije i Rima. Sa zvonika, gde će bit postavljen, on će opominjati vandale, da uzalud pokušavaju da unište veliku venecijansku slavu, jer ta slava i iz ruševina potvrđuje. Knjiga svetoga Marka, koju drži lav u svojim šapama otvorena je u znak mira, u znak onoga mira, kojega je želio i stvorio nedavno Duce (misli se na pakt u četvoro), ali ta knjiga može opet da se zatvori i da lav mletački rikne prama neprijateljima...

ZOPET GRD NAPAD

Zagorje na Pivki, junija 1933. (Agis). Pred kakim dvemi tedni je neka naša vaščanka delala na polju. Kar naenkrat se ji je približal neki uniformiranec, ki se je vračal iz tamkajšnjih utrdb in jo je napadel, z namerom zlorabe. Žena pa, ki je bila dovolj močna, je napad odbila in nasilne celo udarila po vratu z motiko tako, da se je onesvestil. Zaradi tega se je ženska tako prestrašila, in se je mislec, da ga je ubila, šla v svoji poštenosti takoj javit h karabinerjem. Ko so pa prišli or-

gani javne varnosti s komisijo na lice mesta, vojaka že ni bilo nikjer več.

Takih primerov smo našteli že več. Niska moralna kvaliteta in živalski instinkt italijanskih uniformirancev, Italijanom gotovo ne dela časti, v naših ljudeh pa vzbuja gnus.

Žena in dekleta se sploh ne upa jo same iz vasi na polje, ker se bojijo uniformirancev in njih nasilja. Veliko odgovornost ima pri tem država, ki v svojih imperialističnih težnjah omenjuje ljudem vsako svobodo in to še celo svojim.

PULU SU POPLAVILI PROSJACI ...

To kaže čak i fašistički list »Corriere Istriano«

Pula, junia 1933. — Očajne prilike, u kojima se nalazi danas Pula, ne mogu više ni fašisti da kriju, pa tako donosi puljski fašistički list »Corriere Istriano«, kojemu je direktor famozni Mrak uvodnik u svom broju od 22 o. m. u kojem kaže, da je Pula postala grad prosjaka. U Puli, kaže list, ima danas toliko prosjaka, da se od njih čovjek ne može ni micati. Postalo je zaguljivo od prosjštva. U prijašnja vremena prosjaci su se u Puli mogli da vide u vrlo neznatnom broju i to samo u subotu. Danas međutim navaljuju prosjaci u stanove i po ulicama i prose svi, stari, mlađi, bolesni i zdravi, muški i žene. Masa prosjaka je tako velika, da nije više mo-

guće da se kontroliše. I jao onome, ko ne bi tim novim prosjacima, koji tuku na vrata s prepotencijom dao onoliko, koliko traže. To nisu obični prosjaci iz prijašnjih vremena...

Tako po prilici piše puljski list. Možemo da zamislimo kako to sve izgleda, kad već i taj list mora da ovako otvoreno piše o ovoj teškoj i sramotnoj situaciji, u kojoj je Pula došla pod Italijom. Pula je uistinu preplavljena »prosjacima«, koji moraju da prose ako ne žele da umru od gladi, a devedeset i devet posto tih prosjaka zdravili su i jaki ljudi, koji su zbog besposlice baceni na ovaj najniži stupanj života.

„Piccolo“ o katastrofi istarskog seljaštva

Pula, junia 1933. — Prošlog tjedna posjetio je Istru ministar poljoprivrede Acerbo. Došao je da vidi kako napreduje gradnja buzetskog vodovoda. Tim povodom donio je trščanski »Piccolo« članak, u kojem želi na diskretan način da upozori ministra poljoprivrede na očajne prilike, u kojima se danas nalazi istarski seljak. List priznaje, da je istarski seljak, uza svu svoju žilavost i radinost, danas već sasvim propao. Akcija fašističke vlade, da se olakša seljaku plaćanje dugova ostala

je samo na papiru kaže »Piccolo«. Banke vrlo strogo tjeraju dugove i na dražbama idu u bescijenje bezbrojna imanja. »Piccolo« kaže, da je pomoć, koju je do sada dala vlada istarskom seljaku bila samo formalna... »Piccolo« upozorava ministra i na istarsko zadružarstvo, koje da je potpuno dezorganizovano...

Tako, eto, po neki put i u fašističkoj stampi možemo da naidiemo na tragove grozne istine o poslijedama talijanskog gospodstva u Julijskoj Krajini.

EUHARISTIJSKI KONGRES U KANFANARU SLAVI DUCEA

Pula, junia 1933. — Prošlog tjedna održan je u Kanfanaru euharistijski kongres, na kojem je učestvovalo mnogo naroda iz južne Istre, naročito iz talijanskih dijelova Vodnjanštine, Galežane i Pule. Našega svijeta nije bilo baš mnogo, osim onih, koje su fašističke vlasti dotjerale na kongres. Bilo je mnogo svećenika i dva

biskupa: porečki i zadarski. Zadarski biskup održao je govor, u kojem je veličao Mussolinija. Porečki prepozit mons. Bronzin održao je takodjer govor, u kojem je pozdravio Mussolinija (»Uomo, che la providenza ha messo a guidare l'Italia«), a zatim kralja i Papu na koncu.

KONFERENCIJA CENTRALNOG ODBORA „ITALIE REDENTE“

Trst, junia 1933. — Dne 21 o. m. sašta se na sjednicu u Rimu u Palazzo Viminale »Giunta centrale« udruženja »Italia Redenta«, koje uzdržava dječe vrtote u Julijskoj Krajini s ciljem odnarođivanja naša djece. Predsedala je stara Duchessa d'Aosta. Prisutan je bio i »consigliere delegate« senator Tosti di Vilmine, koji vodi porez stare Duchesse glavnog brigu o udruženju. A prisustvovali su

još i senatori Cremonesi, Dallolio, Gasparini, Mayer, Spezzotti, poslanik Miari i što je najglavnije — guverner državne »Banca d'Italia«... Odobren je proračun za ovu godinu i prihvatanje raznih administrativnih zaključki. U izvještaju se kaže, da je »Giunta centrale« privatila i razne druge važne zaključke u interesu raznih institucija »Italie Redente«.

NAŠE LJUDSTVO MORA BREZPLAČNO ZIDATI POTUJČEVALNICE

Dekani, junia 1933. — Dekani je že leta od kar so pričeli graditi otroški vrtec. Delavci so bili prisiljeni delati; zidariji za 10 L, a drugi za 8 L na dan. Sedaj pa delo je odjenjalo (ne končalo) ni pa znano zakaj in tisti ubogi ljudje morajo še čakati ono borno plačilo, kajti niti še eden ni prije!

pol litre za račun storjenega dela. Tako lahko Italija zida zavode za potujčevanje našega ljudstva s trudom in težavami našega ljudstva. Zdaj se nam da smo tisočletja pred Kristušom, ko so sužnji gradili ponosne Egipotske piramide.

SLOVENSKI NAPISI

Postojna, junia. (Agis). Da je meja ena sama velika trdnjava, oziroma da se spreminja v njo, nam je vsem iz poročil že znano. Nepotrebno bi bilo zato ponavljati še druge podrobnosti o tem, v prvi vrsti ne o onih, ki so zaposljeni pri delu in so popolnoma odrezani od sveta. Ni dovolj, da so vsi v vojaški službi, in da pazio na nje vojaške straže, ampak skrbijo zanje tudi karabinerji in milici, da ne pridejo ti ljudje v dotik z ljudstvom. Naprave se grade in so že zgrajene na tleh naših ljudi, po večini malih posestnikov, ki za to niso dobili nikake odškodnine. Poleg tega ne smejo v bližino svojih posestev, četudi niso zazidana, dovolj je da so v bližini naprav

Da pa ne bi kdo vendar le zašel mišimo tolikih straž v bližino te ali one vojaške naprave, ga opozarjajo na to napis, ki so, kot smo že poročali, prevedeni tudi v slovenski jezik, toda z italijanskim pravopisom. Tako piše pod napisom:

»Proibito di fotografare.«

»Prepovedano slicati.«

Tam, kjer se cepijo manjše poti in steze stoje na križpotih tablice z raznim tajanstvenimi napisi n. pr.: C 12, G 1 55 i t. d. Ti napis so seveda vojaške značaja.

»Prepovedano slicati«, ali »slikati« je njim vseeno; nam pa je to dokaz, da tudi oni vedo, da so ljudje, ki tod živijo, Slovenci

KRIZA FAŠISTIČKOG „PARLAMENTA“

Fašističko veliko vijeće, koje je u svojoj prvobitnoj formi bilo kabinet stranke, ugradjeno je zakonom decembra mjeseca 1928. god. u državnopravnu konstrukciju kao tajno privatno vijeće šefa vlade. U tom su vijeću ex officio članovi: quadrumviri, (koji su u svoje vrijeme predvodili fašiste u marsru na Rim), sekretari stranke, šef fašističke milicije, šefovi centralnih poljoprivrednih i industrijskih sindikata, predsjednici senata i komore, te ministri glavnih resora. Uz svoje zadatke u stranci veliko vijeće ima pravo, da bude saslušano u svim pa i najkupnijim državnim pitanjima konstitucionalnog karaktera. Prema tome je to veliko vijeće nakon šefa vlade najvažniji i najviši državni organ, jer po fašističkom shva-tanju ono predstavlja inkorporaciju vole (!) naroda; ono je jedno i vlada i parlament na osnovu jednostranačnog sistema, zato se i nazivlje: veliko vijeće fašizma, a pri tom se pomicaju, naravski, da se ono istovremeno identificuje i s narodom (!?) i s državom.

Formalni parlament i senat u Italiji nisu drugo nego izvršujući organi velikog vijeća i imaju samo tehničko obilježje i vrijednost. Ovi nisu nipošto izraz direktne narodne volje. Narodna volja i vladine odluke u fašističkom državnom uredjenju izgledaju po tome nešto jedinstveno, a njihova je koincidencija simbolizovana baš u velikom vijeću.

Duh fašističke »revolucije« trebao je takovu državopravnu konstrukciju, jer fašizam odmah pri svom nastupu na vlast postavio hjerarhijski princip, protivan svakoj izbornoj metodi. Plebiscit 1929. god. značio je politički kurs, koji je individualni elemenat potpuno rišuo u pozadinu, a iznio na prvi plan vrijednost političke ideje i karakter historijskih sankcija. Parlament i senat, u koliko su još ostali u formi, morali su svoje prerrogative da dijele s drugim institucijama, ponajprije s nacionalnim savjetom korporacija, kojemu je dodijeljena predlegislativna funkcija.

Pred koji mjesec senator Longhi, sekcijski šef u rimskom kasacionom sudištu, iznio je u jednom značajnom govoru predlog, da se zastupnička kuća i narodno vijeće korporacija spoje i da se odatle obrazuje nova korporativna komora. Taj je predlog u početku naišao na mnoge protivnosti i uza svu ondašnju polemiku, koju je izazvao, bio je stavlen ad acta. Svakako, led je time bio probijen, pa je Longhi nedavno opet u jednom članku u »Popolo d'Italia« iznio taj svoj predlog u proširenoj formi. Nakon te publikacije otpočela je odmah u mjerodavnim krugovima ozbiljna akcija, pojačana i time, što se sadanjem perioda legislature primiče sime kraju i što po općem mišljenju situacija ne može dalje da ostane nepromjenjena. Medju tolikim izjavama u prilog jedne bitne, a ne samo formalne promjene u fašističkom reprezentacionom sistemu od osobitog su značenja izvodi negdašnjeg ministra korporacija Bottai-a. On je zato, da fašističko narodno predstavništvo mora proizlaziti iz fašističkih organizacija t. j. iz stranke i iz radničkih sindikata, te da po tome fascisti sindikati moraju biti osnov nog parlamenta.

U »Critica Fascista«, kojoj je Bottai urednik, zalaže se sad i Cesare Maroni za ideju Bottai-eva. On traži jedinstveni sastav narodnog savjeta fašista i korporacija u novo, nacionalno narodno predstavništvo i navodi zato razloge, a najači mu je u tvrdnji, da su danas zastupnici otudjeni prirodnom odnosu između naroda i narodnih predstavnika. U novi parlament imaju stoga da uđu fašistički provincialni sekretari i vodje radničkih sindikata. Stanovišta Marronia pridružuju se i druge slične izjave u talijanskoj štampi, čak i od strane fašističkih glavnih ličnosti. Mussolini će po tome morati da posegne za jednom dubokom izmjenom parlamenta, pa će tako naredna talijanska legislatura dobiti novo lice. Naroda ipak ni u tom slučaju neće predstavljati, jer narod u Italiji nemira pravo da se izražava...

REZULTATI FAŠISTIČNIH „BATALIJ“

»Se si diminuisse, non si fa l'impero, si diventa una colonia.«

(Mussolini u govoru 1. 1927.)

Ljubljana, junija 1933. (Agis). Mussolini je začel razne »battaglie« z raznimi nameni. Včasih je bil ves tisk posvećen samo kaki novi »bitki«, ki jo je napovedal Mussolini in za katero je žrtvoval v govorih vse svoje fraze in ves svoj patos. Med drugimi takmički bitkami je napovedal tudi »battaglio demografico«, bitko za dvig številna rojstev. »V desetih letih nas mora biti 60 milijon!« je bila parola izdana za to »bitko«. 20 milijonov več Lahov navdušenih zanj, za fašizem, 20 milijonov več praviljenih stopiti na njegov ukaz tudi pred sovražno puško!

Fašizem je stavil vse svoje sile v to, da bi dosegel čim večje uspehe. Nagrade družinam z velikim številom otrok, nagrade novoporočencem in drugo; vse to, da se doseže zaželjeno.

Uspeh in rezultat naj pokaže par števil:

V 1. 1922. je bilo v Italiji pri 39 milj. prebivalcih 1.127.000 rojstev; 1. 1932. pri 42 milj. prebivalcih pa 1.029.000.

Številke jasno kažejo neuspeh. Vsak neuspeh pa, ki ga doživi fašizem v svojem »neoviranem pohodu« skuša vreči na takozvano krizo. V eni prejšnjih številki smo že dokazali, kaj so naredili fašisti že pred krizo in po krizi novega pri cestah in dokazali bomo o neuspehu že drugih »batalij«, ki so se začele še takrat, ko ni bilo krize.

Kdaj pa je nastala v Italiji pravzaprav gospodarska kriza in ali je bil njen začetek res tako odvoden od svetovne krize? Italijanski tisk bi zelo rad dal vedeti Italijanom in svetu, da je le svetovna kriza kriva njihove velike mizerije in njihovih neuspehov.

V združenih državah se je začela kriza v 1. 1929. (kolikor to potrebuje statistike) in se je v naslednjem letu raztegnila po celi svetu.

DENARNA PODPORA ASIMILATORJEM

Kobarid, sedaj slavni Caporetto, je občina katero so Lahi še razširili s priključitvijo mnogih vasi. Upravlja jo eden izmed tolikih italijanskih komisarjev.

Tako po vojni in tudi pozneje par let, je bila kobaridska občina — kakor tudi druge naše občine — aktivna, celo visoko aktivna, zaradi priključitve ostalih manjših občin, ki so tudi bile aktivne. Danes je dejansko stanje nekoliko drugačno. Občina ni nič več aktivna da celo malce pasivna je, tako za preko 1 milijonček lir.

Vzroke tako veliki pasivi bi znali poediti vključno le g. komesar. Naši ljudje nimaju pravice do kontrole občinskega gospodarstva, naši ljudje morajo samo plačevati davke, z denarjem pa upravljajo Lahi, neomejeno po svoji volji.

Mi bomo navedli samo en vzrok, ta

pa je tipičen za naše razmere pod italijanskim režimom.

V Kobarid se je po vojni priselilo mnogo italijanskih družin z upanjem, da si tu poščojo na lahek način kos kruha, ali iz katerega koli si bilo drugega vzroka. Lahi bi se tu govorilo o prenšljjenem in sistematičnem naseljevanju tujcev po naših krajin. Ta material je namenjen asimiliranju našega naroda. Tuje, ki je prišel v Kobarid je vsak dobit zaposlenje, službo, koncesije itd., na vsak način mu je bil zagotovljen kruh na izključno škodo domačinov. Toda to ni dovolj. Ti le pr

Italija sprema rat?

UTVRDJIVANJE GRANICE KOD RIJEKE

Italija dovlači teške topove na granicu

Sušak, 27. jun. Prošle sedmice javili smo o dovlačenju teških topova na granicu kod Rijeke i tom prilikom nagnali, kako su noću između srijede i četvrtka, to jest 14 i 15. o. m. bila počaćena sva svjetla u predjelu so. Katarine, kao i u ulicama Rijeke, koje vode prema tom predjelu. U to vrijeme dovezeno je, ne 3, kako je prije rečeno, već više topova na brdo sv. Katarine i smješteno na već ranije pripremljene pozicije. Već mjesecima rade Talijani utvrde na brdu sv. Katarine i kroz mjesec se su po čitave noći odjekavile eksplozije mina i čulo se vrtanje velikih motornih svrdala, s kojima su Talijani bušili rovove u životnom kamenu. Izgleda, kao da su sada u glavnem dovršeni ti

radovi i na izgradnjene pozicije dovlači se raznovrstan ratni materijal, među kojima ima i najjačih topova. Sada se saznaje ponovno, da su noću od petka na subotu oko 2 sata ponovno sva svjetla bila pogaćena u nekim predjelima i da su kroz to vrijeme prevezeni topovi i ostali ratni materijal. Šum i tutnjava tečkih točkova i motora čula se jako dobro i na jugoslovensku stranu. Citavo brdo čuva se najrigoroznije i nikome nije dozvoljen pristup. Ima šta više slučajeva, da su straže zabranile pristup i vojnim licima, koje zato nisu imala naročita ovlaštenja. Rdnici, koji rade na tim radovima i utvrdoma stoe pod najstrožom vojničkom kontrolom i zabranjen im je saobraćaj sa civilnim licima.

VELIKA VOJAŠKA DELA NA SV. PRIMOŽU

Št. Peter na Krasu, junija 1933. — (Agis). Sv. Primož, o katerem smo že poročali, je hrib visok do 500 m in leži neposredno bližini Radohove vasi pri Št. Petru na Krasu. Na tem hribu so imeli Radohovci lepe, pa tudi edine pašnike, katere pa jih je odvezela vojaška oblast. Za to nasilno razlastitev seveda do sedaj še niso dobili nikake odskodnine in tudi nima prevelike upanja, da bi jo sploh kdaj dobili. Danes je ta hrib zelo podoben mrvljijičnu. Noč in dan delajo tu rove, kaverne in druge vojne naprave. Utrdbe na Sv. Primožu imajo celo svojo lastno karabinersko stražnico. Dostop je, samo ob sebi umetno, vsakomur strogo prepovedan. Zaposleni so sami Italijani, ki so se morali pred zaposlitvijo obvezati, da ostanejo pri delu brez pogojno do dovršitve in so se morali poleg tega odpovedati vsem stikom z zunanjim

svetom. Le delovodje smejo semintja po opravkih med ljudi.

Pred nedavnim se je neki delovodja, ki je zaposten pri gornjih utrdbah, mudil v Št. Petru, kjer je med pogovorom omenil tudi, da delajo že dalj časa neki rov. Za stvar so zvedeli merodajni činitelji in delovodja je bil takoj aretiran.

Sv. Primož mora imeti, kot zgleda, posebno strateško važno lego, kajti dela se vršijo z vso naglico tudi v okolici. Tako so pred kratkim ogradili precej velik kompleks zemlje, ki se vleče od tega hriba proti Zagorju. S tem je zaprt bližnjica iz Radohove vasi v Zagorje in kmetje so izgubili precej polja. V ograjenem prostoru vrataj, kopljajo, zidajo itd.

Mislimo, da nam bodo Lahi dali enkrat prilik, da si bomo podrobnejše ogledali njih velik tehnični napredok in tudi podrobnejše poročali.

NOVA VOJAŠNICA

Prestranek-Matenja vas, Junija 1933. (Agis). V Št. Petru na Krasu zidajo nad znano Severjevo gostilno vojašnico, ki je namenjena za oficirje.

Kot smo že poročali, so v Hrastju (tik Št. Petra) sezidali že dve veliki dvonadstropni kasarni. Poleg tega imajo že moderno urejeno poslopje, ki služi kot sedež vojaškega poveljstva. Kasarne in ostale vojaške naprave so postavljene tako, da se jih vidi kvečjemu s proge, ki prihaja iz Trsta. Od nasprotni strani, t. j. proti meji, so zavarovane s hribom. V tem tudi vzrok, da so vse vojaške naprave zidali v Hrastju,

stju, kajti Št. Peter, ki bi bil za to mnogo bolj primeren radi železniške postaje, nima tako zavarovane lege.

V kasarnah v Hrastju je stalno nastanjen en bataljon vojakov in je tu nekako vojaško središče za Spodnjo Pivko, kot je Bistrica za Reško dolino. Morada bi sklepali, da vpliva v tako majhnom kraju kot so Hrastje tako veliko število vojakov vsaj deloma dobro na promet. Pomisliti pa moramo, da imajo vse vojaške nabave v oskrbi le laška podjetja. Vojaki sami so pa zelo veliki reviži in so živa priča, da »mati« Italija ni v resnici taka kot kriči v svet!

MUSSOLINI PRIČAKUJE NOBELOVO NAGRADO, A NJEGOVI UKREPI NAPOVEDUJEJO VOJNO!

Istarska Bistrica, junija 1933. (Agis). Med tem ko se velikopotezni Mussolini poteguje za Nobelovo nagrado za mir, vlada tu napetost, ki jo povzročajo čim dalje večji načrti za vojaške naprave. Ker se dela vršijo z ameriško naglico zgleda, ko da je vojna že napovedana. Strah pred vojno med našimi ljudmi podpirajo poleg navedenih dejstev tudi razni funkcionarji, občinski tajniki brigadirji, miličniki, uči-

telji i t. d., ki napovedujejo, da bodo v najkrajšem času razširili ital. mejo do Save in dalje. Dokazovati so že pričeli, kako so vsi ti kraji italijanski od vekov na veke.

Niti Mussolinijeva želja po Nobelovi nagradi, niti želja njegovih funkcionarjev po ozemlju do Save ni napačna, pač pa sta obe podobni otrokovim božičnim sanjam.

MANEVRI MILICIJE U ISTRI

GENERAL TERUZZI U GORTANOVOM BERMU

Pazin, junia 1933. — Dne 20. o. m. došao je u Pazinštino, gdje su se vršili manevri milicije istarske legije. Šef milicije general Teruzzi. Zaustavio se u Bermu, gdje se okupio čitavi štab visokih milicionerskih oficira i bataljuni milicije. Beram je izgledao neobično čudno. Tu je Teruzzi možda i namjerno okupio svu tu strašniju i okupljenoj je miliciji održao govor pun onih običnih prijetja svim neprijateljima, koji bi se usudili dgnuti ruku na fašističku Italiju, koju branji milicija...

ZNAČAJNI MILICIONERSKI MANEVRI OKO TOLMINA.

Gorica, junia 1933. — 62 legija milicije »Isonzo« imala je prošlih dana manevre oko Tolmina. Glavna je zadača tih manevra bila, da se vidi, kako će milicija u slučaju potrebe da brani brdo Svetе Marije. Fašističke novine pišu, da su milicioneri usprkos velikog nevremena, pokazali da su na visini svoje zadaće.

Antifašistička urota u republici San Marino

Trst, junia 1933. — Dne 23. o. m. je objavljeno službeno saopštenje, u kojem sejavlja, da je policija u Cataniji i Palermu izvodi dužeg vremena bila obavještena, da neki mladići spremaju uroto. Redarstvo je novelo izvide i ustanovilo, da se doista spremala urota, koja je imala svrhu da obori sadašnju vladu, u maloj apeninskoj republici San Marino.

Poznato je, da su regenti republike San Marino fašisti, i da se sva vlast nalazi u rukama fašista. Tvrdi se, da su ovi mladići stajali u vezi sa dvojicom podanika republike San Marino, i to odvjetnikom Feruccio Morteli i drom Ezio Balducci.

Redarstvo je uhapsilo 11 mladića, među njima i kolovodnu urotu nekog Antonija Čapetu. Izvidi se dalje vode. Vlada republike San Marino zatražila je, da joj se urotnici koji su njezini podanici izruče. Talijanske vlasti nisu još o tome donijele odluku, ali bit će bez sumnje izručeni, a možda će im suditi i rimski Specijalni Tribunal. Pa i ona Republika San Marino kao da i ne postoji, a naročito se to može reći sada, otako je fašizam na vlasti, jer su joj sve slobostine oduzete.

NAŠE VINO NE SME VEĆ V PRODAJO!

Strašne posledice zakona z dne 2 IX 1932. št. 1225 o prodaji vina nad našimi pridelovalci vina v Istri, Trstu in Gorici

Gorica, junia 1933. — Največi pridelok nas kmetov je še vedno vino ter vkljub niži stopnji alkohola je še vedno konkuriralo vino iz južne Italije. No ko so gospoda v Rimu opazili, da ne morejo izpodrinuti našega vina zmisliši so si zgora omenjeni dekret in dosegli ono, kar so si želeli ter nas spravili v takšen položaj, da ne moremo letos ni lirce inkasirati za naše vino. Namreč zgoraj dekret prepoveduje prodajati vino ispod 9 stopin za belo in ispod 10 stopin za črno. To pomeni, da naše vino ne sme već v prodajo, ker malo kašno leto dosegne omenjene stopinje. Nekateri med namni smo počeli odločno protestirati proti temu dekretu ter ministerstvo je milostno privolilo, da smemo prodajati vino tudi z nižo stopnino do 15. septembra 1933 ali to privoljenje, ki je prislo prepozno nam malo koristi, ker goštinčarji in trgovci z vinom so si pre- Rim.

Pakleni stroj u rimskoj crkvi sv. Petra

Trst, 25. junia. — Fašistička službena Agencija Stefani Javljaj: Danas oko podneva je neko nepoznato lice, prije nego što je ušlo v crkvu sv. Petra, predalo osoblju u crkvenom portalu, komu je povjereno čuvanje štapova, fotografiskih aparata i ostalih predmeta, kojih nošenje u crkvi je zabranjeno, nekakav paket, koji je ubrzo zatim eksplodirao. Budući da pakleni stroj, ki je našlo u paketu, nije imao metalni omot, to su posljedice ove eksplozije bile manje, nego bi moglo da budu. Tomu su prilikom tri lica ranjena, koja će prema lječničkom mišljenju trebati da se lječe tri do 50 dana.

NOVI KVESTOR TRSTA PERUZZI

Trst, junia 1933. — Na mjesto kvestora Laina, koji odlazi, kako smo već javili u Milano, dolazi comm. Francesco Peruzzi, koji je bio do sada kvestorom u Vidmu. Tamo je bio šest mjeseci. On je relativno mladi. Novine kažu, da je njegova karijera bila brza, puna »briljantnih afirmacija«. Pred deset godina on je bio još običan komesar u podprefekturi u Tolmezu, gde je izvršio nekoje delikatne zadatke i dobio povjerenje prepostavljenih, pa je počeo da napreduje. Bio je neko vrijeme u

Rimu, a zatim kao kvestor u Perugi. Trst je njegovo treće kvestorsko mjesto. Po svemu izgleda dakle, da će Peruzzi u svojoj prevelikoj ambiciji htjeti i u Trstu da se pokaže »vjajednim« kvestorom, pa bi mogao stvari da zaveže na svoj način. Ovakvi tipovi nisu nikada naročito podesni, pogotovo ne za delikatna mesta, kao što je kvestura u Trstu. Sad je Trst sav u rukama borbenih i mladih. Pored Peruzzija treba spomenuti borbenog i mladog prefekta Tienga, pa federalnog fašističkog sekretara Perusina.

PET MJESECI ZATVORA ZBOG PREKRŠAJA POLICIJSKE OPOMENE

Gorica, junia 1933. — Gorički sud osudio je na pet mjeseci zatvora Franca Filigroja, starog 33 godine, iz Biljane, koji stanuje u Gorici. Osudjen je, navodno, za to, jer je prekršio odredbe policijske opomene.

On, naime, nije po tim odredbama smio da se kreće, nego u odredenom vremenu i uskom krugu. On je medutim otišao u Bille, a da nije zato tražio dozvolu od policijskih vlasti.

TAJNO NA LIPARIMA

Život konfiniranih

Dino Montanari u svojoj knjižici »L'Italia sotterranea« piše o svom posletu Liparima pod kriptom uglednog američanina prijatelja fašizma:

Kad sam se ukrcao u Messinu prema Liparima, bio sam predmet najživljeg interesa. Dva puta su kontrolirali moje dokumente. Jednom funkcijoner milicije, sa plavom obrubljenom fašističkom kapom, koji je — izgleda — već dobio instrukcije, moram još jednamput da objasnim razloge moga putovanja. Lipari je začaran otok, nesamo zbog svoje raskošne ljepote i nevjerovatnog plavila mora, već i zbog hiljadu opasnosti, sa kojima se mora svatko boriti do pristupa na otok. Pred mojim očima širi se horizont, a ipak mi se čini pred hladnim pogledima policijskih agenata kao da nosim okove na rukama. Hoću li vidjeti moje prijatelje i u kakovu stanju ću ih zateći?

Ni Liparima me je primio komesar javne bezbjednosti, direktor kažnjeničke kolonije. Njegovo napola zbrunjeno, napola zlovilino pomašanje pokazuje mi da je o meni primjeno naročito obavještenja i oštре odredbe za svoje držanje, što mu se nije baš mnogo svidjelo. Njegov čestiti brk drži dok mu pričam o svojoj časnoj zadaći u interesu javnog mnenja, a njegov kosi pogled, koji me pogadja ispod čupavih obrva, liči više na nepovjerljiv i ispitujući pogled, kojim gleda nadzornik kaznione novog kažnjenika, nego na pogled uslužnog činovnika prema lojalnom građaninu Amerike. Uistinu, ja sam zarobljenik. Ne pušta me nijedan čas s oka. Vodi me kroz red rasvjetanog drveća u hotel i hvali očinsku brigu fašističke države, koja naseljava i svoje najgoričenije neprijatelje u ovaj raj, koji se ovđe odmaraju daleko od svakoga posla. U njegovom pogledu je takova potraga, da moram napregnuti svu snagu kako bih mu po dužnosti odgovorio »sa velikim interesovanjem«. Predaje me brizi hoteli, dolazi ponovno po mene i prati me u svaku stopu. Osjećam da to čini po točno izradjenom planu i ne mogu ništa da učinim. Mogu samo da gledam, naslućujem, konstruiram. Između kuća izgnaničke kolonije vidim male grupe osuđenika. Oni stoje tako čudno spuštenih ruku, ne govore, naslanjaju se na zidove, slete na pragovima. Sive, bezbojne mrle u okrutno jasnom sunčanom svjetlu. Prepoznam neke od njih. Ali gdje god prolazim sa mojim pratiocem njezinih očiju, vlada isti muk ili mrav pogled. Šta su moralii ti ljudi pretrptjeti da zamiru od pogleda jednog malog glupog činovnika.

Najteže mučenje je besposlica. Nužni poslovi u koloniji obavljaju se pod komandom i vrši ih ono malo kriminalnih osuđenika, koji ovdje izdržavaju kaznu. Ostali moraju živjeti sa pet lira, koje im fašizam velikodušno isplaćuje. U početku su primili L 10. — ali to je bilo previše za političke kažnjenike. Strajk političkih kažnjenika gladnju kažnjava se zatvorom.

Vodili su me kroz sobe, gde izagnanici gutaju svoje jedno jelo. Ovdje su osuđeni na šutnju i glad i radnici i seljaci, zastupnici i novinari. Sobe u kojima spavaju slične su onima u tamnicama: neprozračene, tamne, neugledne i bez ikakog higijenskog uređaja. Ovdje susrećem T. i jedva ga prepoznam. Nekoliko godina izgnanici pretvorile su snažnog čovjeka u sablast. »Oslobodjen od ustajanja«, opružen, nepomično leži na jednoj od donjih dasaka, sa dugackim, mrtvačkim rukama na tamnom pokrivaču. Njegovo liceagnuto na stranu okrenuto je prema nama. Otvorene, bezbojne oči, ne vide nas. Ko zna kakva iskustva, kakve muke i borbe pretstavlja ovaj bespomoćni pogled.

Mo to nećemo saznati. Jadni T., za nje ga će moja poruka prekasno stići. A ja ga ne smijem zovnuti, ne smijem ga pozdraviti. Opet osjećam nepovjerljiv pogled moga pratioca.

SPINČIĆ IN SLOVENCI

Veličanstven spominski večer za Vjekoslavom Spinčićem v Ljubljani

Na dan sv. Alojzija se je tudi Ljubljana oddolžila dolžnosti vse Slovenije napravil velikemu pokojniku Spinčiću, ki je istotako naš kakor je velik sin hrvatskega naroda. Vsa obrambna in emigrantska ter nacionalna društva so priredila ta dan ob 7. zlutra sv. mašo zadušnico v polni cerkvi sv. Jakoba, ki jo je služil narodni svečenik župnik Janko Barle.

Zvečer pa je bil spominski večer v veliki sokolski dvorani na Taboru, ki je bila polna odličnega občinstva bele Ljubljane. Častni predsedniki so bili gg. ban dr. Drago Marušič, senator Ivan Hribar in dr. Gustav Gregorin, stara soborca pokojnikova. — Predsednik združenih društev je bil učenec Spinčićev, tudi že stari g. Andrej Gabršček. — Dvorana je bila žalno odličena, oder okrašen s cipresami, pred go-

vorniško mizo pa je bila med svečami slika Spinčićeva, okrašena z zelenjem, črnim florom in naravnimi barvami. V dvorani so bili zastopani vsi sloji bele Ljubljane, zastopniki vseh oblasti, vseh društev. V ozadju održa 100 pevcev Hubadove pevske župe in fanfarni zbor društva »Sloga«.

Ker so bili vsi trije častni predsedniki po svojem poklicu odsotni v Beogradu, je pričel žalno skupščino predsednik izvršne odbora g. Andrej Gabršček, prečital njihove pozdravne in na to je Hubadova župa zapela mogočno Adamičeve »Molitev«, ki je ob zvoku 20 fanfar učinkovito tužno zapričela to slavnostno komemoracijo za enim največjih sinov našega naroda. Na to pa je imel predsednik g. Gabršček v imenu vseh društev govor, iz katerega naj podamo naslednje misli:

Gовор г. Andreja Gabrščeka

Zalna skupščina!

Ako hočemo prav ceniti in umeti delovanje in življenje velikega pokojnika Vjekoslava Spinčića, se moramo umisliti v ono dobo našega narodnega preporoda, ko se je pojavljalo na našem narodnem obzoru istarski mladič, prežet s pravaškimi, Starčevičanskimi teorijami, ali tudi s polno dušo trdnih sklepov, da hoče postati svečenik in učitelj bednemu istrskemu narodu. Da ne segamo predalec nazaj! v prve početke narodnega probujanja, bo za naše namene zadalo, aki si na kratko ogledamo političke i narodnostne odnose v prvih časih po oktoberski diplomi l. 1860, in prvi ustavu na začetku 1861., ko bi imelo prijeti pravično ustavno življenje v vseh treh pokrajnah takratne politične dežele Primorske, cesarsko namestništvo v Trstu, ki je obsegala pokneženo grofijo Goriško Gradiščansko — samo svoje mesto Trst z okolicijo in mejno grofijo Istro, torej tri male dežele, povsem avtonomne in neodvisne druge, vse tri pod enim tržaškim klobukom, ali v svoji notranjosti silno različne po razmerju med slovanskim in italijskim prebivalstvom.

Ustava sama je sicer izjavila popolno narodno enakopravnost, ali Schmerlingova volilna geometrija je poskrbela, da so v vseh treh deželah primorskih imeli Italijani povsod prvo besedo, cela desetletja sploh vso oblast v Istri in Trstu, precej manj pa v deželi Goriški. Edino v dež. zboru goriškem so se mogli Slovenci vsaj kolikortoliko uveljavljati, a deželni odbor goriški je bil v srečnem položaju, da je on sam vodil borbo za čisto slovensko uradovanje v vseh slovenskih občinah. Prvi slov. deželni odbornik je bil že l. 1861 poznejši deželni glavar kranjski baron Winkler, ki je slovenski uradoval celo z vsemi centralnimi oblastmi na Dunaju v vseh slovenskih zadevah. Dočim so bili celo na Kranjskem boji za slovensko uradovanje po občinah, je bilo to vprašanje na Goriškem od prvega začetka pravično rešeno, kar je ugodno vplivalo na ves ostali razvoj narodnega življenja v deželi in celo izven nje. Zato je imel oče slovenskega naroda goriškega dr. Karol Lavrič prav lahko delo ob ustanovljenju slovenskih čitalnic, prvo že februarja 1862. v Tolminu in za njo po vsej deželi. Dež. zbor sam pa je skrbno čuval naše ljudske šolstvo, da vlada ni vtihotapljal nemščine, kajti večkrat je v svečanih oblikah opominjal Dunaj, da nemščina pri nas niti deželni jezik ni. Od prvega početka smo torej imeli čisto ljudsko solo s slovenskimi krajnjimi in okrajnimi šolskimi sveti, slovenskimi okrajnjimi in celo slovenskimi dež. šolskim nadzornikom, dočim sta se celo na Kranjskem te nemškutarije iznenabili šele leta 1889.

Zato je naravno, da je Goriška prednjačila tudi v dobi taborov. Na Goriškem je bil prvi zbor na Šempaskem polju 18. oktobra 1868, kjer je oče Lavrič grmel z održo o čistem slovenskem minimalnem programu: polne enakopravnosti in o združeni Sloveniji. Vižmarski zbor le bil še naslednje leto, a tudi tu je bil glavni govornik o Sloveniji goriški dr. Tonkli.

Pripomniti se treba, da je izhajal v Gorici že leta 1867 dober tečnik »Domovina« pod uredništvom Andreja Marušiča. Da je bilo ustanovljeno leta 1869 politično društvo »Soča« za branbo narodnih pravic — da je začela izhajati leta 1871 »Soča«, ki je že v prvi številki razvila Istru jugoslovenski program, ki se je vresnil leta 1918 — in to »Soča« je uničila še avstrijska soldatska leta 1915.

Dočim se je torej v eni deželi pod tržaškim namestnikom razvijalo hitrim tempom narodno življenje Slovencev, le ostalo v Trstu še dolgo laško gospodstvo neomačeno, posebno pa je bilo žalostno v Istri, ki so jo Goričanke imenovali vedno le tužna Istra in ljudstvo — istrska raja, ki je bila političko brez slehernih pravic, gospodarski pa v brezravnih krempljih, laške sinjorije.

V takih časih je prišel leta 1867 na goriško osrednie semenišče istrski mladič Spinčić, sin revolucionarne leta 1848, da tu postane svečenik za istrsko rajo. Nemško ljudsko solo je dokončal v Kastvu, ali na Reki je bila k sreči hrvatska gimnazija, ki jo je vzdrževal Zagreb, in tu je bilo med profesorji tudi dobrih Hrvatov, ki so vzbudili v Spinčiću ljubezen do hrvatstva in slovanstvu, a v škofu Dobrili je mladič

vorniško mizo pa je bila med svečami slika Spinčićeva, okrašena z zelenjem, črnim florom in naravnimi barvami. V dvorani so bili zastopani vsi sloji bele Ljubljane, zastopniki vseh oblasti, vseh društev. V ozadju održa 100 pevcev Hubadove pevske župe in fanfarni zbor društva »Sloga«.

Ker so bili vsi trije častni predsedniki po svojem poklicu odsotni v Beogradu, je pričel žalno skupščino predsednik izvršne odbora g. Andrej Gabršček, prečital njihove pozdravne in na to je Hubadova župa zapela mogočno Adamičeve »Molitev«, ki je ob zvoku 20 fanfar učinkovito tužno zapričela to slavnostno komemoracijo za enim največjih sinov našega naroda. Na to pa je imel predsednik g. Gabršček v imenu vseh društev govor, iz katerega naj podamo naslednje misli:

Ker so bili vsi trije častni predsedniki po svojem poklicu odsotni v Beogradu, je pričel žalno skupščino predsednik izvršne odbora g. Andrej Gabršček, prečital njihove pozdravne in na to je Hubadova župa zapela mogočno Adamičeve »Molitev«, ki je ob zvoku 20 fanfar učinkovito tužno zapričela to slavnostno komemoracijo za enim največjih sinov našega naroda. Na to pa je imel predsednik g. Gabršček v imenu vseh društev govor, iz katerega naj podamo naslednje misli:

Dijaki so kar požirali povedi o naseljevanju Slovencev in Hrvatov v novih južnih krajih, o njihovih bojih z Avari, z Benečani, s Franki, pozneje z Nemci in Madjari. Ni zamudil tudi povedati resnico o groznem umoru Zrinjskega in Frankopana v Dunaju Novem Mestu, in dijaki so začeli vsakega 30. aprila praznovati obletno obglašjanje hrvatskih mučenikov. — Vabil je dijake na dom in tu jim je posojal knjige, pripovedoval o pisateljih itd. Bil je dijakom zaščitnik in pokrovitelj, dasi strogi učitelj.

Dijaki so kar požirali povedi o naseljevanju Slovencev in Hrvatov v novih južnih krajih, o njihovih bojih z Avari, z Benečani, s Franki, pozneje z Nemci in Madjari. Ni zamudil tudi povedati resnico o groznem umoru Zrinjskega in Frankopana v Dunaju Novem Mestu, in dijaki so začeli vsakega 30. aprila praznovati obletno obglašjanje hrvatskih mučenikov. — Vabil je dijake na dom in tu jim je posojal knjige, pripovedoval o pisateljih itd. Bil je dijakom zaščitnik in pokrovitelj, dasi strogi učitelj.

Vse proste dneve pa je Spinčić porabil za pohode po koperski okolici. Tu je hodil v vsako hišo, govoril z vsako mamico, z vsakim očancem, posebno rad z otročiči. Ker so bili ljudje navajeni samo italijanske obnoscnosti koperske siniorije, je Spinčić silno dobrojedno vplival na okoličane, in v par letih je imel v vsem kraju samo vroče častilce.

Ko je Spinčić postal leta 1881 okrajski župan nadzornik za okraje Koper in Volovško, je imel še veliko več časa in prilike, da je neprestano hodil po vseh vaseh, tu poučaval narod in ga bodril za narodno idejo. Ni bilo hiša, da ni imel tam izkrenih pristašev. In ko je bila avgusta 1882, v koperskem okraju nadomestna volitev za deželni zbor, je bil Spinčić na kratko pripeljal v »Edinstvo« in »Naši Slogi« izvoljen z veliko večino. Italijanaš Del Bello je dobil samo 13 glasov. — Pri naslednjih rednih volitvah 1883 so bili pa izvoljeni Spinčić, in Matko Laginja in to leto se je čula v zboru prvič hrvatska govorica, dočim so v Gorici govorili slovenski že 22 let poprej.

Ker je bil boj za vsako slovensko ali hrvatsko ljudsko solo neizmerno težek kljub navidezni podprtosti vlade, je ta trolist ustanovil po slovenskem vzgledu Družbo sv. Cirilla in Metoda za Istru, kateri je stal 20 let na čelu Spinčić, ki je opravljal veliko dela.

Organizacijo podružnice za pridobivanje gmotnih sredstev, s tem združeno agitatorsko delo po deželi, ustanovljenie šol je vodil Spinčić. Ogromno delo!

Ali Spinčić je bil prvi iz tega trolista, ki ga je narod poslal na Dunaj v državni zbor. Leta 1885 je bil Spinčić kandidat v okraju Koper, Poreč, Puli, ali je takrat še podlegel laškemu »Osar tutto!«

Italijani so ga prestrashili, da jih utegne odnesti dotlej siguren mandat. Zato so ruli proti njemu toliko časa, da ga je vlada leta 1888 res premestila na učiteljskih v Gorico v nakani, da se ga s tem v Istri iznebe, ker bi izgubil tam volilno pravico in s tem tudi mandat v deželnem zboru. Dež. glavar Vidulich je celo pohitel z novimi volitvami, ali Spinčić je bil še pravčasno imenovan za častnega občana nekaterih občin in le vsled razsodbe drž. sodišča obdržal svoj mandat.

Iz Istre so doževali v Gorico zaupnike in diplome za Spinčića, ki so ga gorški Slovenji sprejeli z odprtimi rokami.

Nemu so bila odprta vsa vrata, kakor so mu bila odprta vsa srca. Pripominjam, da mi je bil Spinčić v načeljčem političkem razkolu leta 1889, najplivnejši pokrovitelj.

Zal, da je bila ta lepa Spinčićeva doba v Gorici s koncem 1889. pri kraju, kajti Spinčić je bil izvoljen v deželnem odboru ter se je moral preseliti v Poreč. V Gorici ga je na njegove stroške nadomestoval pok. pesnik Fran Gestrin, ki je bil tudi meni pri »Novi Soči« najpridnejši sotrudnik. Spinčić pa je našel v dež. odboru hvaležno polje za veliko delo v korist svojemu narodu.

Ali Spinčića so čakale še večje naloge. Za volitve 1891. v državnem zboru je Vitezovič že obnemogel in je bil izvoljen Spinčić, dočim je takrat njegov drug Laginja podlegel v boju z Vergottinijem, ki je bil izvoljen edino s sleparjami po laški maniri — »Osar tutto!«. Toda državni svet je njegovo izvolitev razveljal in na jesen je bil Laginja izvoljen po velikem trudu samega Spinčića. Triumfalni je bil Laginja dohod v dunajski parlament.

Toda te volitve so bile za Spinčića usodne. Za izvolitev druga Laginja je neučnoro deloval Spinčić. Istrsko ljudstvo je bilo vsled laških sleparjev silno razčašeno, ali Spinčić ga je miril, da ne bi prišlo v spor z oblastmi. Spinčić je ljudstvu izpolnil željo ter je v rezki brzozavki naznani min. predsedniku, kakošnih sredstev so se posluževali Italijani za Rinaldinijevga kandidata märkiza Polesini. Vlada je poslala to brzozavko v poročilo in opravilo Rinaldiniju, ki se je za to maščeval nad Spinčićem: dosegel je, da je bil Spinčić odpuščen iz službe brez pokojnine. Goriški Slovenci smo bili naravnost divji na tej sramoti, ki jo je doživel istrski prvak na spredlog slovenskega člana drž. šol. sveta, katerega je bil najel Rinaldini za svojo osvetlo. Rinaldini ni ve-

del na Spinčićev protest nič pametnega odgovoriti, zato se je maščeval nad Spinčićem in je zlorabil neke izjave v govoru o priliki izleta primorskih in istrskih Hrvatov na jubilarno razstavo v Zagreb s posebnim vlagom 5. septembra z Reke.

V Zagrebu je zbudil Spinčić viharno navdušenje z govorom v katerem je dejal med drugim te besede:

»Da Bog, da mesto zagrebško, ki je danes moralno glavno mesto vseh Hrvatov, čim prej postane tudi v materialnem oziru glavno mesto našega naroda! Živel Zagreb. Živel Hrvatska! Postavili so med nas ograje, da bi delili naše zemlje in jih držali razdeljene, ali te ograjne ne bodo nikdar mogle v nas zadušiti ukupnost misli in čustev. In dalje: želimo, da kakor sta nas danes v tej dvorani združila župan in mestni zastop, da se združimo vsi v širem smislu pod eno streho!«

In našel se je Slovenec, ki je šel Rinaldiniju na lim ter predlagal dež. šolskemu svetu... odpust Spinčića brez penzije, a minister Gautsch je ta predlog drage volje izvršil.

Zavrselo je po deželi goriški, deželi so protesti, v deželi zboru je pet poslancev vložilo oštro interpelacijo, prav tako v dež. zboru istrskem dr. Laginja, v drž. zboru pa poslanec Elm, kateremu so se pridružili tudi Masaryk, Kramar, Laginja, Gregorec in drugi, a pozneje češki minister dr. Pacák je podal v poslanski zbornici predlog, nai se izreče o kršenju poslanske imunitete. Spinčić sam je podal pritožbo na drž. sovjet, da je Spinčić porabil za pohode po koperski okolici. Tu je hodil v vsako hišo, govoril z vsako mamico, z vsakim očancem, posebno rad z otročiči. Ker so bili ljudje navajeni samo italijanske obnoscnosti koperske siniorije, je Spinčić silno dobrojedno vplival na okoličane, in v par letih je imel v vsem kraju samo vroče častilce.

Ko je Spinčić postal leta 1881 okrajski župan nadzornik za okraje Koper in Volovško, je imel še veliko več časa in prilike, da je neprestano hodil po vseh vaseh, tu poučaval narod in ga bodril za narodno idejo. Ni bilo hiša, da ni imel tam izkrenih pristašev. In ko je bila avgusta 1882, v koperskem okraju nadomestna volitev za deželni zbor, je bil Spinčić na kratko pripeljal v »Edinstvo« in »Naši Slogi« izvoljen z veliko večino. Italijanaš Del Bello je dobil samo 13 glasov. — Pri naslednjih rednih volitvah 1883 so bili pa izvoljeni Spinčić, in Matko Laginja in to leto se je čula v zboru prvič hrvatska govorica, dočim so v Gorici govorili slovenski že 22 let poprej.

Ker je bil boj za vsako slovensko ali hrvatsko ljudsko solo neizmerno težek kljub navidezni podprtosti vlade, je ta trolist ustanovil po slovenskem vzgledu Družbo sv. Cirilla in Metoda za Istru, kateri je stal 20 let na čelu Spinčić, ki je opravljal veliko dela.

Tiste volitve sem v glavnem vodil jaz, takratni tajnik polit. društva »Sloga«, in na vseh shodih mi je bila Spinčićeva aféra najuspešnejše agitatorsko sredstvo.

Njegovo parlamentarno delovanje na Dunaju spada že v dobo sedanje starejše in tudi majše generacije, zato ga označujem le na kratko. Spinčić je spadal ves čas med najradikalnejše krilo naših poslancev z juga. Nije bilo prilike, da ni po potrebi povzdignil svojega stentorskog glasa na naša prava. On in Jurij Blažek sta bila najkrejša gromovnika v parlamentu. Njegove interpelacije so bile vsekdar opoprane. Ali Spinčić je užival povsod ugled neomajdenega ljudskega zastopnika, zato so njegove besede upoštevali celo tam, kjer niso radi poslušali. Tudi ko je leta 1910, grozila laška fakulteta v Trstu, je grmel Spinčić povsem v smislu slovenskega stališča proti laški zahtevi, ter je zahteval slovensko vsečilišče v Ljubljani. V zadnjem parjantnu med vojno leta 1917. in 1918. je Spinčić igral vlogo moža, ki ve, kaj hoče, ki se zavedal, da je bila majska deklaracija samo videz nekakega našega maksimalnega programa, da smo v resnici zahtevali združitev vseh jugoslovenskih plemenc pod kraljem Petrom Osloboditeljem. In po prevratu je še pohitel z dr. Poščem v Paris, da bi tam mogel koristiti svoje bedne Istri.

znotraj in zunaj, da treba očuvati čim najmočnejšo našo narodno — vojsko. In le pod temi vidiki moramo presoleti njegova dela in njegove odločne izjave vse do zadnjega časa, posebno tudi poslanico za dobro ime in časten sloves našega Sokolstva, podano v polni odgovornosti vrednega svečenika v zavesti, da bo tudi za njo mora že jutri podajal račun — svojemu Stvarniku! In zato je in ostane njegov zadnji izdihljaj velečasten zemeljski zaključek blagoslovilnega življenja zares velikega moža, velikega Jugoslovana, idealno velikega Slovana Vekoslava Spinčića. Večna mu pamjam!

Končujem z vsklikom njegovega vernega druga in soborca Rikarda Katalinića Jerešova:

»Ti si dovojevo, ali Tvoje sieme i drugova Tvojih izginuti neće. Istri će doći sretno pramjaljeće, i sunce slobode na — Učinko slijeme. *

Kakor je vse občinstvo v sveti tišini poslušalo ta govor do konca tako je potem ostalo stope v žalni tišini za časen enega Očenaša, in kakor so govornika na koncu premagale solze res dobrega njegovega učenca, tako je bilo tudi med občinstvom mnogo solz dobrih njegovih častilcev. Na to pa je Hubadova župa končala tužno slovensost z našim mogočnim, pomembnim: »Buči, buči more adrijansk!«

Zahvalivši Hubadovo župo in godbeno društvo Sloga, župnika Barleta za sv. mašo zadušnico ter vse udeležence za tako veliko udeležbo, je predsednik Gabršček zaključil žalno slovensost. Slava spominu velikega narodnega borca Vekoslava Spinčića!

POČASTITEV SPOMINA VJEKOSLAVA SPINČIĆA V MARIBORU.

Spomin velikega narodnega borca počinka Vekoslava Spinčića so mariborska nacionalna in kulturna društva počastila s lepim spominskim večerom, ki sta ga priredili društvi »Nanos« in »Jadrans«. Narodno občinstvo in nacionalna mladina je napolnila gornjo dvorano Narodnega doma do zadnjega kotička. Spominske svečanosti so se udeležili zastopniki sokolstva in vseh drugih nacionalnih in kulturnih organizacij. Spominsko svečanost je otvoril predsednik »Nanosa« g. Božidar Kosmina ter toplo pozdravil vse navzoče in jih pozval, da z enominutnim molkom počaste spomin moža, ki je storil toliko dobrega našemu narodu. Nato je pozvel besedo notar g. dr. Ivo Šorli, ki je v svojem nagovoru orisal spomine na vse tri narodne borce Mandića, Laginjo in Spinčića. Naglasil je sadove, ki jih je rodilo njihovo delo in uspehe, ki jih je ustvarila njihova živila borba za narodno povzdigo zaslužene domovine. Gledali so presulin vse navzoče govor pošt. kontrolora v pokoju g. Karisa, ki je v anekdotah iz lastnega življenja tako živo prikazal pokojnega Spinčića. Pevski društvi »Jadrans« in »Nanos« sta nato zapeli nekaj tuorbnih pesmi, ki so pretresle vse navzoče. Lepo in dostojno so se torej tudi mariborske nacionalne organizacije oddolžile spominu velikih narodnih borcev.

TRBOVLJE SPINČICU

Na pobudo propagandnega odseka našega emigrantskega Saveza je Org. Jug. emigrantov (Orjem) v Trbovljah sklical sejo delegatov vseh nacionalnih društev v Trbovljah, da se osnuje odbor za prireditev komemoracije za pok. V. Spinčičem. Vabilu »Orjem« so se odzvale vse organizacije in na delegatiskem sestanku sestavljeni odbor je ukrenil vse potrebno, da se tudi Trbovlje poklonijo velikemu pokojniku.

V petek, dne 23. t. m. je napolnila dvorano Sokolskega doma odlična publike v častnem številu. Ze udeležba sama je jasno govorila, da je tudi v Trbovlju pok. Spinčić visoko cenjen. Predsednik naše organizacije je v uvodnem govoru orisal delo in borbe pokojnika, posebno njegove dolgoletne borbe v Istri, kjer je zgodovina našega preporoda tesno zvezana z njegovim imenom. Povdarij je tudi, da so Spinčičem predvsem trdna volja in pačica dičile premočitnost njegovih načel, ki se niso omejela v najhujšem vikarju. Govor je sledila deklamacija Kraljeve pesni »Ob grobu V. Spinčića«, nakon je moški zbor pevskega društva »Zvone« zapeljali »Iz bratskog zagrljaja«... Starosta Sokola, g. Plesković Rudolf je govoril v Spinčiću kot Sokolu pozivajoč navzoče, da se ravnajo po Spinčičevi oporoki, ki jo je na naslov Sokolstva podal malo pred smrtjo. Nastopila je zopet mala deklamatorka s Katalinićevim »Poslednjemu od istarskoga trolišta«. Zalni večer, ki je vsekakor bil časten, je zaključil »Zvone« moški zbor s pesmijo »Morje adrijansko«. Slava Spinčiću!

SVEČANA KOMEMORACIJA POK. V. SPINČIĆU U SLAV. POŽEGI.

U nedelju 25. o. mj. u 11 sati dopodne priredila je ovdašnja podružnica Jugoslov. matice svečanu komemoraciju narodnom velikanu pok. V. Spinčiću.

Uz komemorativni govor prof. Buriča koli je prisutne ganuo do suza optjevalo je Hrv. dnev. društvo »Vilenace«: »Cui nas gospodine!« od Jelena i melodioznu pjesmu za tenor solo: »Ne kamenujte proročka« od Smetane. Jeden tak osnovne skole deklamirao je Katalinićevu: »Pok. sliednjemu od istarskoga trolišta«. Komemoraciji su prisutstvovali predstavnici svih društava, omladina i ostalo gradanstvo.

SOKOLSTVO ZA JULIJSKU KRAJINU

Svečano razvijanje barjaka zagrebačkog Sokola III.

Čitavo jugoslavensko sokolstvo u svom radu i idejama pokazuje, da misli na Julijsku Krajino. Naša brača u rostvu imaju u sokolovima uistinu najvjernije prijatelje, koji ih nikada ne zaboravljaju i koji su spremni na sve žrtve za njihovu bolju budućnost. Ali medju svim jugoslavenskim sokolskim društvinama ističe se u radu za Julijsku Krajinu najviše zagrebačko Sokolsko društvo III. U tom su društву okupljeni i mnogi emigranti iz Istre, Trsta, Gorice i ostalih naših zaroobljenih krajeva. Sokol III. čitav svoje rad posvećuje toj ideji i do sada je našo stvari učinio lijepih usluga, koje ne smije zaboraviti. U budućnosti to će Sokolsko društvo još više da učini za našu svetu ideju, a tu svoju plemenitu nakanu manifestovao je Sokol III prošle nedjelje, kad je svečano razvijao novu svoju zastavu, na kojoj su istaknuti simboli sokolstva i Julijske Krajine. Ta krasna zastava obrubljena je rubom, koji je sastavljen iz imena onih naših gradova i sel u Julijskoj Krajini, u kojima je prije dolaska Italije postojalo sokolsko društvo. Na jednoj strani zastave nalaze se pak veliki grbovi naših pokrajina, koje sačinjavaju Julijsku Krajinu. Tim vanjskim znakom Sokol III pokazao je vidno, da se posvećuje sav velikoj ideji Julijske Krajine.

Sama manifestacija bila je pak naročito značajna i zapažena je od lokalne zagrebačke štampe, koja je posvetila tom dogadjaju ogromne prikaze. Zastavi je kumovao ban savske banovine g. dr. Ivan Perović, a i proslava je bila pod njegovim pokroviteljstvom. Svečanost je priredjena u prostranom dvorištu nove gimnazije u Solovljevu ulici, a pretvorila se u veliku nacionalnu manifestaciju, u kojoj je učestvovao uz Sokole i mnoštvo zagrebačkih građana. Proslavi je prisustvovao i izaslanik Nj. Vel. Kralja, general g. Panta Draskić, koji je bio naročito oduševljen dočekan i pozdravljen. Treba istaknuti, da su toj rijetko proslavi prisustvovali mnogi ugledni prestavnici raznih vlasti, raznih ustanova i organizacija i funkcioneri Sokolstva. Sokolski Savez zastupao je podstarješina g. Lacko Križ, Savez emigranata dr. Just Pertot, a društvo Istra g. Frane Buic. Bio je prisutan i senator g. dr. Dinko Trinajstić.

Veliko dvorište nove zgrade srednjih škola bilo je divno iskičeno barjacima i sokolskim emblemima. Pred ulazom u zgradu bile su poređane uz mesta za odličnike i zastave. Isticala se zastava društva »Istra«, koju je držao Istranin u narodnoj nošnji. Brojno gradjanstvo zauzele je mjesto s obju strana dvorišta, da uzmogne promatrati sokolske vježbe, koje su izazvale veliki interes i odobravanje prisutnih. Na pročelju zgrade stajao je velikim slovima sokolski pozdrav Zdravo! s dvije strane velike državne zastave sa strane. Kod svečanosti je sudjelovala i vojna glazba Savske divizijske oblasti.

Svečanost je otvorio govorom starješina društva dr. Ivo Ražem. Poslije pozdrava i zahvale prestavniku Nj. Vel. Kralja i banu, pozdravlja ostale odličnike i sokolstvo i govor o svečanom činu posvete, o zadaći sokolstva, vrlo toplim riječima.

Pristupajući razviju naše zastave, nastavlja dr. Ražem, koja nosi ponosne jugoslavenske državne boje, ukrašene narodnim lipovim cvjetom, sokolskim emblemom s jedne strane, a s druge na polju plave zagrebačke grbova i imena sviju mnogobrojnih naših nekadašnjih sokolskih jedinica u Julijskoj Krajini — jer Sokol III. naročito gaji, pored sokolskih idea, još i kult narodne regionalne plemenske tradicije i sokolske historije. To je naš barjak, koji pozna samo jedno geslo: Napred za Kralja, napred za Jugoslaviju, napred u vedru budućnost sokolstva i sveslavenstva.

Zatim dr. Ražem predaje barjak načuvanje barjaku, pozivajući ga da ga nosi ponosno, gordo i junački, zajedno s ostalim barjacima nepregledne sokolske armije u radu, u životu, u borbi za jedinstvo i veličinu našega naroda. Barjaktar prima u ruke barjak uz gromki aplauz prisutnih i obecaje da će ga uvijek nositi neustrašivo, časno i na ponos sokolstva i nacije. Primam brate starješino — rekao je — barjak iz tvorih istarskih ruku kao simbol naših idea. Nosim ga sutra u Ljubljani, da ga ondje postavim u red slavnih naših prokušanih barjaka.

Glazba je poslije toga intonirala državnu himnu, a zatim je kum barjaka dr. Ivo Perović saslušan najvećom tisnom reko:

»Drži čvrsto u kršnem tvojim rukama simbol naše nacije. Drži ga s ponosom, drži neustrašivo največu našu narodnu svetinju, koja obilježava sav naš narod iz kraja na kraj naše otadžbine, jer ona utjelovljuje ranije srpske, hrvatske i slovenačke zastave. Ovaj simbol naših idea istakni uvijek i u svakoj prilici visoko i ponosno. Za njim ti brača tvoja kročite pod mudrim vodstvom viteškog nam Kralja. Mi smo Ju-

gosloveni još daleko od tega da bi mogli tvrditi, da je naš nacionalni zadatak izvršen. Izvršili smo, draga braco, naše oslobođenje, ali budimo svjesni, da ima još dosta ostataka iz naše prošlosti, što koci proces stapanja i ujedinjavanja naših duhova što je sve neophodno potrebno za stvaranje jedinstvene jugoslovenske nacije. Zdravo!«

Dok su prisutni gromko klicali i pozdravljali g. bana, on je na barjak pričvrstio traku s napisom: »Jačajmo Jugoslaviju — ban dr. Ivo Perović.«

Uz nekoliko lijepih riječi pričvrstio je na barjak traku pretstavnik društva Istre g. Bučić, zatim pretstavnik Sokolskog društva Zagreb I. Poslije toga je uzeo riječ zamjenik starješine Sokola Kraljevine Jugoslavije g. Lacko Križ, koji je rekao i ovo:

»Bráćo i sestre! Pred 35 godina užlio je prvi istarski sokol nebu pod oblake, da svojim krikom probudi narod svoj iz sna, u koji ga uspavaše neprijatelji naši. I narod je počeo da se budi. Probudi se Janko pod Ohridom hladnim, a Veli Jože koraknu orijaškom snagom dižući narod od sna, jer od Učke lijepe svanuo dan. Sve se probudi na novi život, ali sudbina strašna prekinula je nit tom životu. Mi sinovi tih krajeva, eto, našli smo se ovdje, da dovršimo i dovršavamo djelo naše započeto tam, kamo nas srce vuće. Kad god stupate pod tim barjakom imajte uvijek u duši i srcima vašim i zavjet, da ćete prema darovanju vam traki našega dnečnoga brata bana raditi pod gesmom »Jačajmo Jugoslaviju«. Jest, svina taj rad, jer dok nam bude jaka i složna Jugoslavija, ona će biti kada da se odupre svakoj neprijateljskoj nazezi. Donoseći vam pozdrave Sokolskog Saveza ja vas i kao redoviti član Sokola III pozdravljam poklikom! Napred za čast i napredak sokolstva, napred za slavu našeg užvišenog Kralja i Njegov Dom. Zdravo!«

Poslije ovog govora izrekao je nekoliko lijepih riječi senator dr. Dinko Trinajstić. Ističe svoju veliku radost što može prisustvovati ovoj svečanosti razvijača barjaka sokolskog društva, koji nastavlja sokolski rad započet u Istri. Kao prvi starješina Sokola u Pazinu predaje tom prilikom Sokolskom društvu Zagreb III geslo pod kojim se razvija sokolski rad u Istri, a koje glasi: »Vežbaj oko, ruku, tijelo, za dom pregni živo, smjelo! Zdravo! Iste u svom govoru nadu u bolju i ljepšu budućnost.

Govori dalje zastupnik starješine zagrebačke Sokolske župe prof. Stjepko Debeljak, koji ističe, da je ovaj barjak simbol rada i borbe.

Iza toga govorio je g. Željko Vižintini, rodom iz Goričke. On govor u ime emigranata s obale Jadrana sinjega, Krasa tvrdoga, Čičarije i sunčane Gorice ispod Triglava i Krna te Učke gore, Sočanske i Vipavsko doline. Sa zavojom pozdravlja novo razvijenu zastavu poklicima Zdravo! Napred! Nikada natrag!

Pretstavnik Saveza emigrantskih organizacija iz Julijske Krajine g. dr. Pertot u poduzem govoru ističe značaj sokolskoga rada i svoju radost, što može prisustvovati ovoj voj lijepoj sokolskoj i nacionalnoj svečanosti u Zagrebu. Govor o sokolskim borbam, pobojdama i žrtvama u Julijskoj Krajini i s početkom i bolom iznosi interesante detalje iz te prošlosti. Konačno je govorila pretstavnica Saveza ženskih irušavača, nakon čega se razvija živa diskusija.

Prelazi se na biranje Poslovog odbora: Dr. Blaž Posedel, pročelnik; odbornici: Istenič Martin, Ljubičić Mate, Milić Matko, Domačin Juraj i Žerjal Stanko.

Do sada se prijavilo sekcijski 37 članova.

Pretsjedajući apelira na članove da potpomognu ovu humanu akciju svim silama za dobrobit članstva te zaključuje sastanak.

Velika emigrantska manifestacija u Črnomlju 6. avgusta

Priprave za »Emigrantski tabore«, ki se bo vršil 6 avgusta v Črnomlju so v najboljšem razmahu. Dnevnio prejema društvo »Krn« prijave novih udeležencev. Stevilna društva iz raznih krajev naše svobodne domovine nam javljajo udeležbo in nastop. Razen pevskega odseka »Tabora« iz Ljubljane, nastopa agilna »Soča« iz Celja, »Triglav« iz Karlovca. Z automobile se pripeljejo naši iz Kočevja. Svojo udeležbo javljajo Primorski akademiki iz Ljubljane, društvo »Istra« iz Zagreba javlja stevilno delegacijo i t. d. Poleg emigrantskih organizacij se bodo udeležila tabora tudi mnoga kulturna, narodna in humanitarna društva iz Belokrajine, ki bodo tamen manifestirala svojo solidarnost z nami v borbi za naše skupne narodne ideale. Tako je najavilo svojo udeležbo društvo »Krka«, g. Gregorič s svojo fotosekcijo in mnoga druga. Manifestacije se bodo udeležile tudi mnoge ugledne osebe iz emigrantskih in drugih narodnih krogov.

Po vseh predznakih izgleda, da bo tabor velika ter impozantna manifestacija naše misli in naših teženj v teh krajevih. Vsa bratska društva, ki se misljijo udeliti tabora, prosimo, da nam to čim prej javijo, da lahko počnemo s podrobnim delom. Apeliramo na vse naša udruženja, da ta dan poslujejo v Črnomelj v vsaj delegacije, da bo manifestacija v resnicu dostojna naše misli.

Zdržimo se v čvrsto falango, pod gesmom: Vsi na delo do končne zmage! (»Krn«)

PROPAGANDNO DELO KLUBA PRIM. AKADEMIKOV V LJUBLJANI

Ljubljana, 24 junija 1933 (Agis) K. J. P. A. v Ljubljani je izdal ob priliki sokolskih izletnih dni v Ljubljani propagandni ovitek. Na naslovni strani je slika Julijske Krajine in Koroške, v važnejšimi datumih iz naših povojskih dñih. Na notranjih in na zunanjih strani pa so kratke navedbe številk o našem kulturnem, gospodarskem in političnem položaju ter črni datumih iz naše zgodovine, par citatov Mazzinija in en citat dr. Lavrenčiča. Besedilo je v češkem jeziku. Vsakemu ovitku je dodan 20 znamkic, ki kažejo pomanjšano naslovno stran, na sponzorje in način propagandi potom lepljenja na pismih.

TRINAESTA GODISNJICA SPALJENJA NARODNOG DOMA U TRSTU
Sekcija za medjusobnu pomoč članova »Istre«
U nedelju dne 25. o. mj. održan je članski sastanak društva »Istre« sa slike dnevnim redom:
a) Komemoracija trinaestodišnjice spaljenja Narodnog doma u Trstu, f
b) osnutak nove Sekcije za medjusobnu pomoč članova društva »Istra« u Zagrebu.
Sastanak otvara u 10 sati prije po dane II potpredsjednik g. Fran Bučić u prisustvu oko 50 članova te nakon pozdrava daje riječ g. dr. Kajinu, koji u kratkim riječima komemorira datum trinaestodišnjice spaljenja Narodnog doma u Trstu. Iza toga dr. Kajin obavejstava o postanku pokreta za osnutak sekcijske za medjusobnu pomoč. Cita se poslovnik uz obrazloženje pojedinih taceraka, nakon čega se razvija živa diskusija.

Prelazi se na biranje Poslovog odbora: Dr. Blaž Posedel, pročelnik; o

Naša kulturna kronika

„Vučem okove, kojim sam privezan za moju malu, izgubljenu zemlju“

RAZGOVOR S VIKTOROM CAROM-EMINIM.

Poznata zagrebačka revija »15 dana« donosi opširan razgovor s našim Viktorom Carom-Eminim. Iz toga razgovora užimljeno ovaj interesantan odgovor na pitanje: »Na čemu sada radite?«

»Vučem pomalo okove, kojima sam i ovkraj granice privezan za moju malu, izgubljenu zemlju. Ako ste koju od mojih stvari pročitali, mogli ste vidjeti, da ja te okove ne nosim tek od jučer, ni od rapalskog dana ni od carskoga sloma. Otkada sam ono prije četrdeset i pet godina stao da pišem, ti se okovi nisu s mojim nogu otkinuli ni za trenutak. Nikako da ih se otresem, ili — da ne govorim u figurama — da smislim, skombiniram nešto, što ne bi bilo u krušnoj vezi s onim mojim rodjnim kamenom.«

Ne vjerujem, da je tu po srijedi sama ona nekakva bolećiva ljubav, što je u načito nastrojenim dušama budi rodjena gruda. Ne, mene je uz Istru držalo, a i danas drži — duboko ukorenjen osjećaj, da je ono jedna uistina čudesna zemlja.

Koristeći se teritorijalnim kontinuitetom tu su dvije rase — naša hrvatska i talijanska — došle do oštrog sudara. Taj »choc des races« vuče se onamo iz tamne davne i malo po malo prometnuo je ovaj naš mali poluotok u jednu od najnemirnijih zonu na Jadranu. Taj vječiti nemir povlačio je, a i danas povlači sa sobom mnoge moguće i nemoguće posljedice. Meni je pak udes dosudio, da sam se već izrana našao u vrtlogu tog rasnog meteza, iz kojeg sam iz vremena u vrijeme crpao razne probleme za moje radnje.

Od 1914 godine Istra se nahodi gotovo u neprekidnom ratnom stanju što se sve većma zaoštire, tako da i trzavice bivaju iz dana u dan sve mučnije i kruće. Prema tomu danas se Istra ne može više zvati područjem »nemira«, već — kao što je neko vrlo zgodno kazao — »zonom nečovječjom«. I zaista — dogadjaji, što se u onom kraju dešavaju — i oni znani i oni neznani — izlaze oštro iz okvira svih pa i najpriroditivnijih osjećaja ljudskih. U »Mrtvoj Straži« prije deset godina i nedavno u »Našoj Mari« kušao sam da iznesem neke reflekske tog nečovječnog stanja, ali dosta obzirno, da mi se ne prigovori kao da baki pretjeravam. Ni u literaturi sit gladnu ne vjeruje!

Kako vidite, ja se ovdje uvelike koristim slobodom, što ste mi je dali, pa odgovaram i na ona pitanja, što mi ih niste postavili.

Što radim?

Kad mogu, da se za čas iz te nečovječne zone izvučem, hitam, da se ma i samo duhom otisnem na — more. Moji dosadašnji radovi puni su ove moje drage plave pučine, puni su i brodova i mornara i kapetana. A te ladje i ljudi na njima — to je opet moja Istra, ona morska. Pogledajte je na karti i vidjet ćete kako je oblikom slična pramcu broda, što bi htio da se nekud zaleti. Tako i ja, kad hoću, da se nekuda vinem, razvedrim, da neke neprijatnosti u sebi zatomim, da zaboravim na je isipjevalo naš Rikard Katalinić Jeretov.

Još o Pen-kongresu u Dubrovniku

MARINETTI NEĆE DA GOVORI O KULTURNIM PRAVIMA JUGOSLOVENA U JULIJSKOJ KRAJINI.

Zagrebačka revija »15 dana« donosi članak dr. Ivana Esiha o razgovoru s talijanskim književnikom Marinettijem u Dubrovniku, u povodu kongresa Pen klubova. U tom razgovoru rečeno je i ovo:

»Marinetti mi je spremno na sva pitanja dao odgovore. Nije htio da govoriti o kulturnim pravima Hrvata i Slovenaca u Istri. Inače je na svako pitanje dao smjesta odgovor.«

U Gorici živi talentirani i produktivni slovenski pisac France Bevk, član slovenskog Pen kluba, koji je takodje htio doći na kongres Pen klubova u Dubrovnik. Marinetti se za njeg živo zauzeo da dobije putnicu ali uzalud... Tajnik slovenskog Pen-kluba, agilni dr. France Stele sa žaloscu je morao ustanoviti, da g. Bevk nije mogao doći na kongres, jer nije dobio putnice. To je jedini književnik, član Pen kluba, koji nije mogao dobiti putnice, da sudjeluje na tom međunarodnom kongresu.«

Nasi v »Ljubljanskem Zvonu« in »Sodobnosti«

V 6. številki »Ljubljanskog Zvona« je napisal A. Budal kritiku knjig »Goriške Morhorjeve družbe« za 1. 1933. Kritika je sicer bolj podobna kronološkemu poročilu, a je važno, da jo tudi mi omenjam. »Leposlovje je v tem knjižnjem daru nekam skopu odmerjeno, ker šteje le en ponatis in en prevod, smer im namen družbe pa sta v njem vobče dobro izražena«, pravi kritik.

Družba je izdala »Družinski kolendar za 1. 1933.«, ki se vedno bolj krči in je pologoma skopnel na petino ali šestino nekdanjega velikega obsega. Morda je temu kriva vsakoletna zaplemba, da si ne prinaša ničesar spoteckljivega. Pa to je postalo tam, kjer izhaja, že splošna bolezni skoro vseh slovenskih in slovenskih koledarjev. Bogim pomagaj, sami si ne morejo. Druga knjiga je ponatis Finžgarjeve zgodbe

razne mizerije, što me okružuju — upiljim očima u ovu divnu plavet pred mnom i bacam na papir svoja sjećanja o mojim istarskim pomorcima, koji u ovo današnje materijalističko doba sačinjavaju sami za sebe jedan naročiti svijet, »une chevalerie isolée«, kako je to lijepo kazao Abel Bonnard. Nemojte vi meni zamjenjivati moje rođene mornare s onim nekim »palubnim radnicima«, koji su možda jednom bili mornari, ali ihne moderna tehnika pretvorila u nekakve vajne mašine! Moji mornari — junaci su jedra, a takvih ima još danas, a bit će ih, dok našim morem bude klizila posljednja naša »bracerica«.

Volim ja njih, jer sam i sam potekao iz njihova soja, drag mi je njihov život, mile su mi njihove priče, pa i njihovi brodolomi, to više, što se i sam smatram nekim brodolomcem. A propos! — kad smo već kod brodoloma, da Vam nadrobim još i to, da imam gotovo zbirku novela, koja nosi naslov »Brodolomci s mora i kraja« i strpivo čeka, da joj se rodi nakladnik.

Što radim?

Reagiram na bobove, što mi ih zadaju okovi, kad ih nešto trgne... I što još? To će Vam kazati francuski! Malo prije pročitao sam naime u »Les Nouvelles Litteraires« (što mi ih moj Jeretov redovito šalje) ovaj pasus:

»Je crois qu'il faut se dévouer sans réserves à la nation dont on fait partie. Pas d'individu libre sans un Etat fort. Recréer chez la jeune génération française la nation et le respect de l'Etat, voilà qui me semble être pour nous, écrivains, un des devoirs les plus pressants.« Riječi su to Andre Maurois-a, koji nastavlja:

Mais je suis loin de desespérer...

U tom pogledu ne očalavam ni ja, iako bi se za mnoge izmedju nas, i literate i ne-literate moglo reći, da katkada sve onako pomalo gubimo — busulu... No ni to nije tako strašno! Imam prijatelja kapetana, koji je još mlađ mladunac, bez kapetanskog ispitja, s jednom malom škunicom krenuo iz Genove i stigao u odredenu mu luku na meksičkoj obali — bez kronometra.

Tako se je čvrsto nadam, da će se jednog dana naći na pravom putu i naš cijekupni život: literarni i uopće javni i to unatoč svim deklinacijama i inklinacijama naše — svislo suludaste magnetske igle.

Što imam u zamisliti da napišem?

— Možda baš onaj slučaj s onom škunom — bez kronometra...

»TRI SVIJETLA PRIJATELJA«

Pod tim naslovom izšlo je u »Izvještaju drž. trž. akademije na Sušaku« za 1932 i 1933 god., predavanje, koje je 4. februara na slavi te akademije održao naš Viktor Car Emil. U tom napisu s osjećajem govorio Strosmajer, Dobrili i Vitezlić i iznose interesantni momenti, koji rasvjetljuju veze izmedju tih velika čovjeka. — U istom tom izvještaju na prvom je mjestu štampa na pjesma »Neumrlom Strosmajeru«, koju je isipjevalo naš Rikard Katalinić Jeretov.

»Strice. Prevod romana »Pri podnožju Božjeg prestola«, ki ga je spisal J. N. Krasnov in, ki se godi v osrednji Aziji na rusko-kitajski jezici, nam podaja prvorosten pustolovski roman. Radobednik je zopet prispeval s svojo knjigo »Križem s veta«, okoli petnaest lepih zemljepisnih in zgodovinskih, potopisnih in znanstvenih črtic. Vse so pisane živahno in mikavno. Jezikovno slab je prevod: Antonio Drogan S. J. »Za Kristus«. Zelo se kaže vpliv laščine. Taka jezikovna ljudska preseneča, ker ta družba vobče kaže, da zna ceniti jezikovno pravilnost v knjigah, namenjenih občinstvu na robovih jezikovnega ozemlja.«

Kritiko o Magajnovem »Gornjem mestu« je napisal Stanko Janež, Karlo Kocjančič pa je priobčil kratko črtico »Plavž ponoci«.

V 6. številki »Sodobnosti« je napisal Fr. Bevk lepo novelo »Nevihta nad puščavo«.

NAŠA IZLOŽBA U OKVIRU LJUBLJANSKOG SLETA

U okviru ljubljanskog sleta organizovana je izložba o kulturnom životu Julijske Krajine i Koruške nekada i sada. Na tu interesantnu priredbu osvrnut ćemo se u idućem broju opširnije, a sad je samo bježimo, da upozorimo na nju one, koji je mogu da posjete.

NAŠI V »MENTORJU«

Dr. Joža Lovrenčič je v 9–10. štev. dijaskoga lista »Mentorja« napisal ob začetku 12 obletnice članek »Mentor in njegovi sotrudnici«, kjer omenja tudi naše rojake, ki so sodelovali v postanku in razvoju lista in jih je naštel preko 12 poštovilu. (Agis.)

GLASOVI ŠTAMPE

„AKO BI VEĆ DOŠLO DO REVIZIJE MIROVNIH UGOVORA, JUGOSLAVIJA BI, PO PRAVDI, MOGLA SAMO DA DOBIJE“

Poznati francuski publicista Marcel Delion, doktor prava, objavio je ovih dana očevo brošuru o reviziji ugovora, pod naslovom: »Svjetska opasnost — revizija ugovora«, u kojoj se osvrće na nepravilnost i opasnost od rata, ako bi došlo do revizije ugovora o miru. U toj brošuri se i na naše manjine u Julijskoj Krajini te njemačke u Tirolu, pa ističe, da bi se zapravo tu moralu da započne revizija granača. Delion naglašava kako revizionisti traže reviziju samo na račun drugih država, dok kada su u pitanju njihove zemlje, onda oni proglašuju neprikosnovenost njihovih granica. Takav je na pr. slučaj sa Južnim Tirolom, u kome živi 225.000 Njemačaca u kompaktnoj cjelini i koji je po mirovnim ugovorima pripao Italiji. Povodom nega je g. Mussolini 1927 god. u talijanskoj komori rekao da je granica Brennera sveta i da će je Talijani braniti čak i ratom, ako to bude bilo potrebno.

Prema londonskom paktu od 1915. kaže g. Delion, Italija je trebala, u slučaju zaledničke pobjede savezničkih sila, da dobitje sjevernu Dalmaciju i dalmatinska ostrva. To je imalo da bude za Italiju kao strategijska odbrana od eventualnog austrijskog panzerizma. Međutim, kako je poslije rata došlo do raspada Austro-

VRLO SIMPATICNA AKCIJA LISTA „MORAVSKA ORLICE“

Cehoslovačka štampa općenito pokazuje mnogo shvaćanja za naš problem i često citamo u raznim čehoslovačkim listovima članke o stradanju Jugoslavena u Julijskoj Krajini. U posljednje vrijeme zapaženi su ljeti i znalački pisani članci u uglednom tjedniku »Moravska Orlice«, koji izlazi u gradištu istoga imena. Taj list donosi sistematski obradjene članke o Julijskoj Krajini, a piše ih sa srcem i velikim shvaćanjem novinar publicista g. F. Moudry. Tako u 17 broju donosi faj list veliki članak pod naslovom »Miroslavija Italija, u kojem iznosi podatke o naoružavanju Italije, s naročitim

obzirom na Julijsku Krajinu. — U broju 2 donosi taj list članak, u kojem govori o tome, kako je Italija uzela »slavensku bračijsku, ljudsku prava i vjeru. U broju 25 donosi list »Moravska Orlice« članak o velikom goričkom nadbiskupu Sedeju pod naslovom »Borac za prava slovenskog ljudstva nadbiskup Sedeji, narodni mučenik«. Svi ti članci obiluju lijepim mišlima i puni su ljubavi za braću u Julijskoj krajini te nade u pobedu pravde. Moramo biti zahvalni odličnom piscu tih članaka i listu koji na taj način podupire jednu humanu stvar.

Mladi fašo u Premanturi i Medulinu

Pula, juna 1933. — Pored dosadanjih organizacija starijih fašista osnovale su se u Medulinu i Premanturi i organizacije »Fascio Giovanile«. Tim organizacijama prošle nedjelje predane su na pomoć način bojne zastave. Medulinska organizacija nosi ime fašista Ingravalle, koji je po 1921. prilikom fašističkih razbojstava u Bariju. Kuma zastave bila je Dorina Zucconi, povjerenica ženskog faša u Medulinu.

U FOND „ISTRE“

Ova rubrika nastavlja se i ove godine pod devizom:

»Da bi »Istra« izlazila svakog tjedna u normalnom formatu.«

Bilježimo ova nova imena plementnih darovatelja:

Niko Jakl, Sevnica	D 50-
Da počaste uspomeni pok. prof. Vj. Spinčića Istrani emigranti u Kastvu daruju u fond	
»Istre«: Ribarić Josip din 50,	
Zigante Ivan, Cucančić Matija, Sironić Sime, Mrak Ante, Lukež Matko, Peloza Ante po din 20, Vivoda Ivan i Sanković Davorin po din 10	190-
Rijavec Vjekoslav, Vukovar	25-
P. N., Zagreb	5.-
Matko Simčić, Beograd	102-
Josip Ryšlavý, Stenjevac, Šalje umjesto vjenca na odar pok.	
Vj. Spinčića, ispravnog jugoslovenskog svećenika	100-
Hrast Alma, Cerkije	5.-
Dr. Dražić Mato, Rab, da počasti uspomenu pok. prof. Vj. Spinčića	200-
Iz zarobljene Julijske Krajine primili smo od starog patriote	100-
U prošlom broju objavljeno	23.4.16.
Ukupno din 24.193.	

Ig. Breznikar

Trgovina kave i čaja. — Vlastita elektropriziona i elektromolin za mljevenje.

ZAGREB, ILLICA BROJ 65

Telefon 7657